

USAID | **УКРАЇНА**
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ЗАГАЛЬНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРАНТОВОГО ПРОЕКТУ «АНАЛІЗ ПРЕЦЕДЕНТНОЇ ПРАКТИКИ НОВОГО ВЕРХОВНОГО СУДУ»

Контракт No. AID-OAA-I-13-00032, **Завдання No.** AID-121-TO-16-00003

Програма реформування сектору юстиції «Нове правосуддя»

Представник спеціаліста з питань контрактів: Олександр Пісун, Менеджер проектів з розвитку демократії, Відділ сприяння розвитку демократії та врядування

Завдання розвитку 1: Більш інклюзивні, прозорі та підзвітні процеси врядування.

Автор: Громадська організація «Львівська школа права»

Надано:

Кімонікс Інтернешнл Інк.

Погляди авторів, викладені у даній публікації, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або Уряду Сполучених Штатів Америки.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. Методологія реалізації проекту	5
1.1. Методологія відбору рішень Верховного Суду	8
1.2. Методологія аналізу відібраних рішень	9
2. Загальні показники відібраних та проаналізованих рішень Верховного Суду.....	10
3. Аргументованість рішень Верховного Суду	12
3.1. Аргументованість рішень Верховного Суду з підстав виключної правової проблеми	12
3.2. Аргументованість рішень Верховного Суду з підстав відступу від правового висновку	20
3. Доступність рішень Верховного Суду	24
3.1. Доступність рішень з підстав виключної правової проблеми	24
3.2. Доступність рішень з підстав відступу від правового висновку.....	25
4. Структурованість рішень Верховного Суду	26
Загальні висновки та рекомендації	27

ВСТУП

На Верховний Суд як на найвищий суд в системі судоустрою України покладено основне завдання – забезпечувати сталість та єдність судової практики. Це основне завдання Верховного Суду, як і будь-яких європейських верховних судів, має здійснюватись із врахуванням європейських правових стандартів.

Такі європейські правові стандарти в достатній мірі вже сформовані. Зокрема відповідно до них звертається увага на роль та значення прецедентних рішень верховних судів у забезпеченні єдності та розвитку судової практики.

Верховний Суд функціонує відповідно до нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та прийнятих у нових редакціях процесуальних кодексів.

У них передбачено механізм забезпечення прецедентної практики, в якому доцільно виокремити такі важливі складові: засоби формування прецедентної практики Верховного Суду; засоби забезпечення єдності рішень самого Верховного Суду; засоби розвитку прецедентної практики Верховного Суду; засоби доступності прецедентної практики Верховного Суду та ін.

Реалізація грантового проекту «Аналіз прецедентної практики нового Верховного Суду» (надалі – Проект) здійснена за сприяння Програми реформування сектора юстиції «Нове правосуддя» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) і була спрямована на аналіз ефективності застосування цих засобів у практиці Верховного Суду щодо дотримання відповідних європейських правових стандартів.

У зв'язку з цим основними завданнями Проекту було розв'язання таких основних питань забезпечення прецедентної практики Верховного Суду:

- питання формування прецедентної практики Верховного Суду;
- питання забезпечення єдності (узгодженості) прецедентної практики у межах самого Верховного Суду та єдності (узгодженості) із прецедентною практикою Верховного Суду України;
- питання зміни та розвитку прецедентної практики Верховного Суду;
- питання аргументованості прецедентних рішень Верховного Суду;
- питання доступності прецедентних рішень Верховного Суду;
- питання структурованості прецедентних рішень Верховного Суду.

Відтак аналіз практики Верховного Суду дозволив сформулювати висновки та рекомендації щодо забезпечення прецедентної практики Верховного Суду, які сприятимуть здійсненню його основного завдання – забезпеченню єдності та розвитку судової практики.

1. МЕТОДОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ

Відповідно до сформованих європейських правових стандартів, зокрема у справах Європейського суду з прав людини¹ та у висновку Консультативної ради європейських суддів № 20 (2017) «Про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону»²,

¹ Довидас Віткаускас, Григорій Диков, Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини. Посібник для юристів. – 2-ге видання. – Рада Європи (українська версія), 2018. – С. 118-121. – Режим доступу: https://www.echr.com.ua/wp-content/uploads/2018/06/spravedlyviy-sud-ECHR_UKR.pdf

² Висновок Консультативної ради європейських суддів № 20 (2017) «Про роль судів у забезпеченні єдності застосування закону» від 10 листопада 2017 року. – Режим доступу: http://www.vru.gov.ua/content/file/Висновок_КРСС_20.pdf

верховним судам для здійснення забезпечення єдності та розвитку прецедентної практики доцільно враховувати такі вимоги:

- 1) верховні суди повинні розглядати насамперед ті судові справи, які можуть мати значення для забезпечення єдності судової практики;
- 2) єдність судової практики насамперед має забезпечуватись у межах самих верховних судів;
- 3) єдність судової практики не повинна бути абсолютною та має передбачати гнучкість та можливість врахування змін суспільного розвитку;
- 4) рішення верховних судів, які мають значення для єдності та розвитку судової практики, повинні бути якісно аргументованими, щоб викликати довіру до судової влади;
- 5) прецедентна практика верховних судів має бути доступною, зокрема за рахунок структурованості прецедентних рішень та публікації систематизованих анованих рішень.

Реалізація Проекту здійснювалась насамперед з метою встановлення відповідності, розробки пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення діяльності Верховного Суду саме з врахуванням цих стандартів.

Відбір та аналіз рішень Верховного Суду здійснювався за період з початку діяльності Верховного Суду до 31 жовтня 2018 року, що зумовлено календарними межами реалізації Проекту.

За період діяльності з 15 грудня 2017 р. по 31 жовтня 2018 р. Верховний Суд прийняв 202682 судових актів (зокрема 37872 постанов та 163669 ухвал), з них Велика Палата прийняла 4544 (зокрема 1241 постанову та 3077 ухвал), Касаційний кримінальний суд – 22669 (зокрема 2861 постанову та 19745 ухвал), Касаційний цивільний суд – 53913 (зокрема 12199 постанов та 41618 ухвал), Касаційний адміністративний суд – 93636 (зокрема 14655 постанов та 78247 ухвал) та Касаційний господарський суд – 27920 (зокрема 6916 постанов та 20982 ухвали)³.

Очевидно, що не всі із наведеної кількості судових рішень є тими, які можуть становити загальний інтерес та мати важливе значення для забезпечення єдності та розвитку судової практики. Ті судові рішення, які можуть мати значення для забезпечення єдності та розвитку судової практики, становлять значно меншу кількість та потребували відбору та аналізу.

Із всієї сукупності рішень Верховного Суду для подальшого аналізу відбирались ті рішення, які можуть становити загальне значення для судової практики, а саме ті з них, в яких розглядались питання виключної правової проблеми, відступу від правових висновків, розмежування юрисдикції.

Оскільки на Верховний Суд покладається основне завдання щодо забезпечення єдності та сталості судової практики, то його рішення за своєю природою повинні мати насамперед значення прикладу (зразку) для вирішення подібних справ як самим Верховним Судом, так і нижчестоящими судами, тобто мати прецедентну природу.

Загальне значення для судової практики повинні мати рішення Верховного Суду у складних судових справах, а саме – щодо вирішення виключної правової проблеми, щодо відступу від правового висновку щодо застосування норми права у подібних правових відносинах та щодо розмежування судових юрисдикцій.

³Статистичні дані, наведені відповідно до Єдиного реєстру судових рішень

Виключна правова проблема. У законодавстві України вже встановлена прецедентна природа окремих рішень Верховного Суду. Так, відповідно до нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду «враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права» та «є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права» (частина 6 статті 13 Закону). У процесуальних кодексах, прийнятих у нових редакціях, законодавець передбачив такий критерій, як виключна правова проблема, наявність якої є підставою для передачі справи на розгляд Великої Палати.

У зв'язку з цим методологічно значимими є питання, за якими критеріями та у яких випадках Верховний Суд може та повинен створювати такі прецедентні рішення, в яких вирішуються виключні правові проблеми та містяться правові висновки.

Прецедентними рішеннями Верховного Суду повинні бути насамперед рішення у складних судових справах, в яких виявляються та вирішуються проблеми правової невизначеності (прогалини, вакуум, надмірна абстрактність, неоднозначність правових приписів, конкуренція норм, колізії та інші правові дефекти).

Такі складні судові справи різними судовими органами можуть вирішуватись по-різному. Відтак різне вирішення таких складних судових справ може призводити до прийняття у подібних судових справах різних за юридичними наслідками судових рішень, тобто до різнобою судових рішень, до порушення єдності судової практики.

Тому підстава вирішення певної складної судової справи повинна мати значення не лише в одиничній складній судовій справі, в якій виявлялась та вирішувалась проблема правової невизначеності, але також і для інших подібних складних судових справ, в яких виявлятимуться та вирішуватимуться такі ж проблеми правової невизначеності.

Відтак для запобігання та подолання різнобою судових рішень, і тим самим для уподібнення судової практики підстава вирішення складної судової справи повинна мати значення прикладу (зразку).

Таким чином ті рішення Верховного Суду, які мають значення прикладу (зразку) для вирішення подібних складних справ, можуть та повинні бути прецедентними, і відтак піддавалися відбору та подальшому поглибленому аналізу.

Відступ від правових висновків. Важливим і проблемним питанням, яке може поставати у зв'язку із запровадженням та формуванням прецедентної практики, є можливість та допустимість її зміни та розвитку як самим верховними судами, так і нижчестоящими інстанціями.

Становлення та формування прецедентної практики з часом неминуче призводить до таких випадків, коли попередні рішення верховних судів вже не відповідають сучасним реаліям, а їх застосування до нових аналогічних фактичних обставин може призводити до несправедливого вирішення справ. У зв'язку з цим значимим є питання про допустимість та можливість відходу від них, створення нової прецедентної практики.

Важливе значення для забезпечення єдності судової практики в цілому має узгодженість та відсутність суперечностей у самій практиці Верховного Суду. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних кодексах передбачені відповідні засоби, які мали б цьому сприяти.

Такими засобами забезпечення єдності самої прецедентної практики Верховного Суду є підстави та порядок передачі справи на розгляд відповідних структурних підрозділів Верховного Суду – палат, об'єднаних палат, Великої Палати.

Підставою такої передачі справи є необхідність відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду. Порядок такої передачі справи передбачає прийняття відповідних ухвал.

Проблема забезпечення єдності прецедентної практики самого Верховного Суду ускладнюється також функціонуванням попередньої прецедентної практики Верховного Суду України.

Передбачивши цю проблему законодавець встановив у перехідних положеннях прийнятих у нових редакціях процесуальних кодексів механізм такого узгодження прецедентної практики Верховного Суду та Верховного Суду України.

Цей механізм також передбачає передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо відповідна колегія або палата (об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду.

Розмежування юрисдикцій. Проблемними у судовій практиці є питання розмежування судових юрисдикцій. У процесуальному законодавстві передбачено безумовну підставу передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду справ, у яких учасник оскаржує судові рішення з підстав порушення правил предметної чи суб'єктної юрисдикції. Відтак Велика Палата Верховного Суду мала б сформувати практику щодо розмежування відповідних судових юрисдикцій.

У зв'язку із наведеним вище важливою умовою реалізації Проекту була розробка методології його здійснення, яка передбачала, по-перше, методологію відбору рішень Верховного Суду, по-друге, методологію аналізу відібраних рішень Верховного Суду.

1.1. МЕТОДОЛОГІЯ ВІДБОРУ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Методологія відбору була спрямована на вибір тих рішень Верховного Суду, які мають (або могли б мати) загальне значення та становити інтерес для судової практики.

Відповідно методологія відбору передбачала використання таких джерел інформації – 1) Єдиний державний реєстр судових рішень⁴ та 2) Таблиця розгляду справ Великою Палатою Верховного Суду⁵.

1) Для відбору необхідних судових рішень у пошуковій формі Єдиного державного реєстру судових рішень вводилися такі параметри пошуку: Регіон суду: м. Київ; Найменування суду: Велика Палата Верховного Суду (1); Касаційний адміністративний суд Верховного Суду (2), Касаційний господарський суд Верховного Суду (3), Касаційний кримінальний суд Верховного Суду (4), Касаційний цивільний суд Верховного Суду (5); Період ухвалення (постановлення): 15.12.2017 – 31.10.2018; Форма судового рішення: Постанова (1); Ухвала (2); Пошук за контекстом: «виключн правов проблем», «розвитк права», «відступ від висновк щодо застосуван норм прав»; Форма судочинства: адміністративне, господарське, кримінальне, цивільне.

2) Для відбору необхідних судових рішень у Таблиці розгляду справ Великою Палатою Верховного Суду відбиралися постанови та ухвали Великої палати Верховного Суду з таких підстав передачі справи на розгляд, як виключна правова проблема та

⁴ Єдиний державний реєстр судових рішень. – режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>

⁵ Таблиця розгляду справ Великою Палатою Верховного Суду. – https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/analiz/tablica_vp

відступлення від висновку Верховного Суду, які у Таблиці мають спеціальні відповідні позначення «ВП» та «ВВ».

Використання цих джерел інформації за допомогою введення та комбінації відповідних параметрів пошуку дозволило,

по-перше, відібрати постанови Великої Палати Верховного Суду, у яких вирішувались питання виключної правової проблеми, необхідної для забезпечення єдності судової практики та розвитку права, а також необхідності відступу від правового висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах,

по-друге, ухвали Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду з питань виключної правової проблеми, необхідної для забезпечення єдності судової практики та розвитку права, а також необхідності відступу від правового висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах,

по-третє, ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду,

по-четверте, постанови палат, об'єднаних палат у складі відповідних касаційних судів щодо необхідності відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах,

по-п'яте, ухвали колегій, палат касаційних судів у складі Верховного суду про передачу справ на розгляд палат, об'єднаних палат у складі відповідних касаційних судів,

по-шосте, постанови Великої Палати Верховного Суду у справах про розмежування судових юрисдикцій.

1.2. МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ВІДІБРАНИХ РІШЕНЬ

Методологія аналізу відібраних рішень Верховного Суду передбачала прийоми формалізованої оцінки та встановлення відповідності критеріям аргументованості, доступності та структурованості.

Мета та завдання реалізації Проекту зумовили вибір такого інструментарію аналізу та послідовності його застосування.

Експертному аналізу піддавались різні типи судових рішень Верховного Суду – 1) постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи; 2) ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду; 3) постанови палат, об'єднаних палат у складі відповідних касаційних судів; 4) ухвали касаційного суду про передачу справи на розгляд Великої Палати; 5) ухвали колегій, палат касаційних судів у складі Верховного суду про передачу справ на розгляд палат, об'єднаних палат у складі відповідних касаційних судів.

Аргументованість судових рішень визначалася за допомогою трирівневої формалізованої оцінки – 1) повністю; 2) частково; 3) недостатня. При цьому значимим було встановлення різновидів використаних аргументів та їх релевантність (доречність). Відтак здійснювалась формалізована оцінка використання в аргументації законодавства України (законів України та підзаконних нормативно-правових актів, міжнародних договорів України (зокрема Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.), судових рішень (Конституційного Суду України, Європейського Суду з прав людини, Верховного Суду України, Верховного Суду, нижчих судових інстанцій), доктринальні та соціальні аргументи. Релевантність цих різновидів аргументів оцінювалась експертами за трирівневою шкалою – повністю релевантне, частково релевантне, нерелевантне.

Значимим для реалізації Проекту став порівняльний аналіз аргументованості судових рішень касаційних судів та Великої Палати у складі Верховного Суду, який здійснювався за допомогою встановлення подібних та відмінних особливостей аргументації касаційних судів різних юрисдикцій та Великої Палати Верховного Суду. Це дозволило оцінити якість та ефективність роботи окремо касаційних судів та Великої Палати Верховного Суду.

Послідовність (сталість) практики Верховного Суду визначалася шляхом аналізу судових рішень, в яких відбувся відступ Верховного Суду від правових висновків (правових позицій) Верховного Суду України та самого Верховного Суду.

Доступність судових рішень Верховного Суду оцінювалася шляхом визначення способу їх викладу в цілому – простого, чіткого, зрозумілого для сприйняття та викладу правового висновку (правової позиції). Ці параметри доступності оцінювалися за тривірневою шкалою – повністю доступне, частково доступне, недоступне.

Структурованість судових рішень Верховного Суду визначалася за формальною структурованістю (наявністю чи відсутністю відокремлених структурних частин судових рішень) та оцінювалася за тривірневою шкалою – повністю структуроване, частково структуроване, неструктуроване.

Наведені вище методологічні критерії оцінки судових рішень Верховного Суду були формалізовані у *Бланку експертного аналізу*, що міститься у **Додатку 1** до Звіту.

2. ЗАГАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ВІДБРАНИХ ТА ПРОАНАЛІЗОВАНИХ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ

За період діяльності Верховного Суду з 15 грудня 2017 р. по 31 жовтня 2018 Велика Палата Верховного Суду прийняла 1236 постанов, з них 970 повних постанов та 266 скорочених постанов – зі вступною та резолютивною частинами. Скорочені тексти постанов Великої Палати не піддавались подальшому аналізу.

З 970 повних постанов Великої Палати Верховного Суду було прийнято в порядку адміністративної юрисдикції – 588 постанов, в порядку господарської юрисдикції – 131 постанову, в порядку кримінальної юрисдикції – 12 постанов, в порядку цивільної юрисдикції – 225 постанов.

З 970 повних постанов Великої Палати Верховного Суду відбиралися для наступного аналізу ті постанови, які можуть мати загальне значення для судової практики, зокрема ті з них, в яких розглядалися питання виключної правової проблеми, відступу від правових висновків та розмежування юрисдикцій.

У відповідних таблицях наявні заповнені форми статистичного аналізу відібраних рішень Верховного Суду за різновидами судочинства (**Додаток 2**) та залежно від підстав передачі справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду (**Додаток 3**).

Так, для наступного поглибленого аналізу відібрано 20 постанов Великої Палати Верховного Суду, в яких розглядалися питання виключної правової проблеми. Також для наступного поглибленого аналізу відібрано 24 ухвали Великої Палати про повернення для розгляду відповідним касаційним судам справ, в яких не виявлено виключну правову проблему.

Відповідно до поставлених завдань Проекту для аналізу також відібрано 43 ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав наявності виключної правової проблеми.

Відібрані для аналізу рішення Верховного Суду з підстави виключної правової проблеми наведені у **Додатку 4** до Звіту.

Для подальшого поглибленого аналізу відібрано 36 постанов Великої Палати Верховного Суду, в яких розглядалися питання відступу від правового висновку. Також для наступного поглибленого аналізу відібрано 16 ухвал Великої Палати про повернення для розгляду відповідним касаційним судам справ, в яких не виявлено необхідності відступу від правового висновку.

Кількість постанов Великої Палати Верховного Суду, в яких вона відступила від правових висновків, складає 24 (адміністративна – 3; кримінальна – 1; господарська – 8; цивільна – 10). Велика Палата відступила від правових висновків Верховного Суду України у 23 постановах, і в 1 постанові – від свого правового висновку.

Кількість постанов Великої Палати Верховного Суду, в яких вона не відступила від правових висновків – 14 (адміністративна – 0; господарська – 7; цивільна – 7). Велика Палата не відступила від правових висновків Верховного Суду України у 14 постановах.

З 16 ухвал Великої Палати про повернення для розгляду відповідним касаційним судам справ, в яких не виявлено необхідності відступу від правового висновку, у 7 ухвалях – від правового висновку Верховного Суду України (адміністративна – 0; кримінальна – 2; господарська – 4; цивільна – 1), у 6 ухвалях – від правового висновку Верховного Суду (адміністративна – 0; кримінальна – 0; господарська – 4; цивільна – 2), в 1 ухвалі – одночасно від правових висновків Верховного Суду України та Верховного Суду (господарська – 1).

Відповідно до поставлених завдань Проекту відібрано для аналізу 54 ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстави необхідності відступу від правового висновку.

Відібрані для аналізу рішення Верховного Суду з підстави відступу від правового висновку наведені у **Додатку 5** до Звіту.

У процесі реалізації Проекту були виявлені рішення Верховного Суду, в яких розглядалися та вирішувалися питання виключних правових проблем, відступу від правових висновків та розмежування юрисдикцій не окремо, а комплексно. Тому відібрано для наступного поглибленого аналізу 10 постанов Великої Палати Верховного Суду, в яких розглядалися комплексні правові питання.

У зв'язку з цим також відібрано для аналізу 10 ухвал касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстави наявності комплексних правових питань.

Відібрані рішення Верховного Суду з підстав вирішення комплексних правових питань наведені у **Додатку 6** до Звіту.

У практиці Верховного Суду наявні судові рішення, які прийняті в порядку передачі справи на розгляд відповідних структурних підрозділів щодо необхідності відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, а також від рішень попереднього Верховного Суду України.

Так, відбирались рішення касаційних судів у складі Верховного Суду у справах, які передавались на розгляд палат та об'єднаних палат відповідних касаційних судів.

За звітний період колегії касаційних судів у складі Верховного суду прийняли 32 ухвали про передачу справи на розгляд палат. Палати у складі відповідних касаційних судів за результатами їх розгляду прийняли 25 постанов та 5 ухвал.

Колегії касаційних судів у складі Верховного суду прийняли 31 ухвалу про передачу справи на розгляд об'єднаних палат. Об'єднані палати у складі відповідних касаційних судів за результатами їх розгляду прийняли 24 постанови, 3 ухвали.

Кількісний аналіз справ, переданих на розгляд структурних підрозділів Верховного Суду з підстав відступу від правових висновків, наведені у **Додатку 7**.

Відібрано для подальшого аналізу 568 постанов, в яких розглядалися питання розмежування судових юрисдикцій, однак лише незначна їх частина може мати загальне значення для судової практики.

3. АРГУМЕНТОВАНІСТЬ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Одним із важливих критеріїв оцінки якості рішень Верховного Суду була їх аргументованість. Оцінка аргументованості як визначення наявності аргументів та їх релевантності (доречності) залежала від підстав передачі та розгляду справ Верховним Судом. По-перше, експертами оцінювалась аргументованість наявності виключної правової проблеми та/або правового висновку, по-друге, аргументованість необхідності відступу від правового висновку. Така оцінка аргументованості здійснювалась за тривірневою шкалою – повністю, частково, недостатньо. При цьому оцінювалась релевантність (доречність, зв'язок із тезою аргументації) різних видів аргументів, що використовувались Верховним Судом.

3.1. АРГУМЕНТОВАНІСТЬ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ З ПІДСТАВ ВИКЛЮЧНОЇ ПРАВОВОЇ ПРОБЛЕМИ

Для оцінки аргументованості рішень Верховного Суду з підстав наявності виключної правової проблеми потребує методологічного обґрунтування природа виключної правової проблеми.

Верховний Суд ще не сформував однозначного розуміння природи виключної правової проблеми, що не в достатній мірі сприяє одноманітному способі вирішення цього питання. Так, в одній із перших ухвал з цього питання Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду обґрунтовується, що «виключна правова проблема як така має оцінюватися з врахуванням кількісного та якісного вимірів. Кількісний відбиває той факт, що вона наявна не в одній якійсь конкретній справі, а у невизначеній кількості справ, які або вже існують, або можуть виникнути з врахуванням правового питання щодо якого постає проблема невизначеності»⁶.

Аналіз ухвал касаційних судів у складі Верховного Суду України, направлених до Великої Палати Верховного Суду щодо необхідності перегляду конкретних справ у зв'язку із виявленням у процесі судового правозастосування виключної правової проблеми, дозволяє виокремити її основні ознаки (критерії) та запропонувати визначення.

По-перше, під правовою проблемою розуміти невизначеність правового регулювання, що зумовлена правовими дефектами (недоліками) (прогалини, вакуум, дублювання, конкуренції, колізії, неоднозначність, надмірна абстрактність та ін.).

По-друге, «виключність» правової проблеми визначати як виявлену під час розгляду судової справи і у зв'язку із її фактичними обставинами невизначеність правового регулювання, що реально або з високим ступенем ймовірності може призводити до

⁶ Ухвала Верховного Суду у справі № 760/463/16-ц від 28 березня 2018 року. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73189574>

прийняття в подібних судових справах різних за юридичними наслідками судових рішень.

По-третє, виключну правову проблему доцільно характеризувати за кількісним та якісним показниками. Кількісний показник – демонструє обсяг подібних судових справ, в яких вже наявні або можуть з'явитись різні за юридичними наслідками судові рішення. Якісний показник – характеризує зміст (рівень, глибину, очевидність) правової невизначеності (колізія, конкуренція, прогалина та ін.), що призводить або може призвести до прийняття в подібних судових справах різних за юридичними наслідками судових рішень.

Результати узагальнення експертного оцінювання аргументованості рішень Верховного Суду з підстав виключної правової проблеми за різними видами юрисдикцій наведені у **Додатку 8** та описані нижче.

Так, із 20 постанов Великої Палати Верховного Суду щодо виключної правової проблеми 13 оцінені експертами як повністю аргументовані, 7 як частково аргументовані та жодна – як недостатньо аргументована. При цьому залежно від різновиду юрисдикції, в порядку якої розглядались справи, повністю аргументованими оцінені: 1 постанова, що прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 7 постанов – в порядку господарської юрисдикції, 1 постанова – в порядку кримінальної юрисдикції, 4 постанови – в порядку цивільної юрисдикції; частково аргументованими оцінені: 3 постанови – в порядку господарської юрисдикції, 2 постанови – в порядку кримінальної юрисдикції, 2 постанови – в порядку цивільної юрисдикції.

Часткова аргументованість постанов Великої Палати Верховного Суду, *на думку експертів*, полягає у тому, що у них не надано пояснень причин наявності виключної правової проблеми. Так, у постанові від 23 травня 2018 р. (справа № 237/1459/17, провадження № 13-19к18) Велика Палата зазначила, що у разі постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена кримінальними процесуальними нормами, до яких відсилає положення ч. 3 ст. 309 КПК України, суд апеляційної інстанції не вправі відмовити у перевірці її законності, посилаючись на приписи ч. 4 ст. 399 КПК України. Право на апеляційне оскарження такого судового рішення підлягає забезпеченню на підставі п. 17 ч. 1 ст. 7 та ч. 1 ст. 24 КПК України, які його гарантують. Однак у ній не піддано аналізу редакцію п. 8 ст. 129 Конституції України, яким забезпечено право на апеляційний перегляд справи, а також не витлумачено положення ст. 24 КПК України, якими зокрема гарантується право на перегляд вироку, ухвали суду, що стосується прав, свобод чи інтересів особи, судом вищого рівня, незалежно від того, чи брала така особа участь у судовому розгляді. По суті, у постанові Великої Палати Верховного Суду відтворені аргументи, наведені у постанові Верховного Суду України від 12 жовтня 2017 р. № 5-142к(15)17.

Часткова аргументованість зумовлена посиланням ВП ВС в окремих постановах виключно на закон як регулятор спірних правовідносин (див., наприклад, постанову ВП ВС від 17 жовтня 2018 року, справа № 753/22010/14-ц, провадження № 14-211ц18). В той же час ухвала про передання справи містить посилання як на норми закону, так і на практику ВС (про подібні правовідносини), практику ВСУ, Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (хоча це формальне посилання).

В постанові ВП ВС від 30 травня 2018 року, справа № 750/8676/15-ц, провадження № 14-79ц18 вирішено питання про застосування такого поняття як курсова різниця (в кредитних правовідносинах). Вказаною постановою було відмовлено у задоволенні касаційної скарги. Водночас незрозуміло, чи мала місце в цій справі виключна правова проблема, оскільки в постанові чітко не вказано її зміст. Зокрема, ВП ВС вважала за необхідне визначитися з поняттям «курсва різниця» та зі сферою його застосування. У

постанові наведено відповідні висновки, але згодом в ній зазначено про правильне застосування судами першої та апеляційної інстанції норм матеріального права, й при цьому з посилання лише на законодавчі акти. Зважаючи на неоднакове правозастосування у цій категорії справ, доцільно було чітко визначити, в чому все-таки полягає виключна правова проблема, або ж вказати, чому не вбачається її наявність. Окрім того, доцільно було посилити позицію, що викладена в постанові, відповідними висновками ВСУ. При цьому ухвала про передання справи на розгляд ВП ВС містила посилання на практику ВСУ і ВССУ у цій категорії справ.

З постанови ВП ВС від 10 квітня 2018 року, справа № 594/376/17-ц, провадження № 14-65цс18, також незрозуміло, чи мала місце взагалі виключна правова проблема. ВП ВС відмовила у задоволенні касаційної скарги, однак чітко не окреслила суть потенційної виключної правової проблеми, її причини. Фактично, питання про наявність/відсутність виключної правової проблеми вирішується ВП ВС на стадії прийняття справи до розгляду. Тому на стадії розгляду ВП ВС повинна чітко вказати зміст правової проблеми.

При вирішенні справи № 911/2666/15 Велика Палата Верховного Суду взяла до уваги норми, які містяться у ч. ч. 1 ст. 10 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», відповідно до якої, якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до Єдиного державного реєстру, внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою. Однак, у цьому випадку йдеться про матеріальні, а не процесуальні відносини. У спірній ситуації необхідно було застосувати норму Господарського процесуального кодексу України (ГПК України), відповідно до якої обставини, встановлені рішенням суду у цивільній, господарській або адміністративній справі, яке набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, тобто мають преюдиційний характер (частина 4 статті 75 ГПК України). Ця норма була також у попередній редакції ГПК України. Якщо повноваження особи були припинені у зв'язку із визнанням незаконною підстави їх надання, й надалі здійснюватиме їх незаконно – це суперечитиме принципу правової визначеності та верховенства права.

Також експертами визначались різновиди аргументів, що використовувались Великою Палатою Верховного Суду у наведених вище постановках, та їх релевантність (доречність, необхідний зв'язок із обставинами справи).

Так, у постановках Великої Палати Верховного Суду щодо виключної правової проблеми частоту використання різних видів аргументів експерти оцінили як повністю релевантні у такій кількості: Конституції України – 3, кодексів України – 18, законів України – 17, підзаконних нормативних актів – 5, Конвенції 1950 р. – 3, рішень Конституційного Суду України – 2, рішень Європейського суду з прав людини – 5, рішень Верховного Суду – 4, рішень Верховного Суду України – 2, доктринальних аргументів – 2, соціальних позаюридичних аргументів – 1; як частково релевантні у такій кількості: Конституції України – 2, кодексів України – 6, законів України – 8, підзаконних нормативних актів – 1, Конвенції 1950 р. – 1, рішень Конституційного Суду України – 1, рішень Європейського суду з прав людини – 1, рішень Верховного Суду – 1, рішень Верховного Суду України – 1, нижчих судових інстанцій – 1; як нерелевантні – жоден із різновидів аргументів.

Спостерігається недоречне посилання на положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Зокрема, з наведених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 р. (справа № 243/6674/17-к, провадження № 13-16сво18) засобів не видається релевантним посилання на положення ст. 8 Конвенції про

захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., адже у ній гарантується право на повагу до приватного і сімейного життя, натомість у цьому кримінальному провадженні йдеться про публічну діяльність товариства з обмеженою відповідальністю. Правові позиції Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини та Верховного Суду України у відповідних справах, які використано у постанові Великої Палати, є частково релевантними, оскільки безпосередньо не стосуються правової ситуації, яка стала предметом касаційного розгляду, а окреслюють загальний підхід щодо обмеження права на апеляційне оскарження.

Велика Палата Верховного Суду використовує різні види аргументів, які мають опосередкований зв'язок із виключною правовою проблемою, та вирішуючи справу по суті. При цьому, виключна правова проблема залишається невирішеною, хоча факт прийняття справи до розгляду Великою Палатою свідчить про її наявність (справа № 927/395/13).

Окрім того, експерти звертають увагу на покликання ВП ВС на соціальний аспект вирішення справи (постанова ВП ВС від 04 липня 2018 року, справа № 310/11534/13-ц, провадження № 14-154цс18): «разом із застосуванням закону має бути забезпечено особливий захист людини як більш слабого суб'єкта економічних відносин, а також фактичну, а не формальну рівність сторін цивільно-правових відносин шляхом застосування визначених особливостей правовідносин у сфері споживчого кредитування».

Щодо ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду щодо виключної правової проблеми, то з із 24 ухвал експертами оцінені як повністю аргументовані – 10 ухвал, як частково аргументовані – 10 ухвал, як недостатньо аргументовані – 4 ухвали. За різновидами юрисдикції такі ухвали розподіляються таким чином: повністю аргументовані – 4 ухвали в порядку господарської юрисдикції, 6 ухвал – в порядку цивільної юрисдикції; частково аргументовані – 1 ухвала в порядку адміністративної юрисдикції, 4 – в порядку господарської юрисдикції, 5 – в порядку цивільної юрисдикції; недостатньо аргументовані – 1 ухвала в порядку господарської юрисдикції; 1 – в порядку кримінальної юрисдикції; 2 – в порядку цивільної юрисдикції.

Часткова аргументованість ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду, *на думку експертів*, проявилась у тому, що в ухвалі ВП ВС про повернення від 14 червня 2018 року, справа № 654/761/15-ц, провадження № 14-231цс-18, не містить посилання на правове регулювання спірних правовідносин, на практику ВСУ, а містить лише аналіз положень ухвали про передачу. Подібний підхід застосовано і в інших ухвалях, зокрема, в ухвалі ВП ВС про повернення від 21 червня 2018 року, справа № 381/4703/15-ц, провадження № 14-246цс18.

Ухвала ВП ВС про повернення від 25 червня 2018 року, справа № 537/3876/16-ц, провадження № 14-289зц18, оцінена експертом також як частково обґрунтована, оскільки не містить аналізу і посилань на правове регулювання досліджуваних відносин, на практику ВСУ, водночас немає і аналізу ухвали про передання. Експерти звертають увагу на те, що ВП ВС певною мірою обмежена доводами, що містяться в ухвалі про передання справи, що також зумовлює недостатню змістовну аргументованість ухвали про повернення справи на розгляд КЦС ВС в цій справі.

Ухвала ВП ВС про повернення від 09 липня 2018 року, справа № 520/5338/14-ц, провадження № 14-300цс18, містить короткий аналіз ухвали про передачу (зокрема, кількох висновків ВСУ, що в ній наведені). Ухвала потребувала наведення більш ґрунтовних аргументів щодо обґрунтування підстав повернення справи на розгляд КЦС ВС.

Недостатня аргументованість ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду, на думку експертів, проявилась у тому, що у справі № 910/3896/17 Велика Палата Верховного Суду, не зважаючи на чітко викладені аргументи Касаційного господарського суду у складі Верховного суду, повернула справу останньому, вказавши, що не викладено виключну правову проблему, яку необхідно вирішити. При цьому, Велика Палата Верховного Суду лише формально послалася на норми Господарського процесуального кодексу України.

Ухвала ВП ВС про повернення від 11 липня 2018 року, справа № 711/10205/16-ц, провадження № 14-311цс18, містить тільки шаблонний текст про оцінку виключної правової проблеми. Натомість в ухвалі відсутній аналіз положень ухвали про передання та посилання на законодавство, практику ВС тощо.

Велика Палата Верховного Суду відмовила в розгляді суто з формальних підстав. Змістовно проблема не була проаналізована, а саме, не зазначено, чи є тут виключна правова проблема, чи така відсутня, чи достатньо наявного правового висновку ВСУ, чи його потрібно змінювати. Хоча проблема справді існує, оскільки і Касаційний кримінальний суд три рази звертався з цього питання до Великої Палати Верховного Суду (ухвала ВП ВС від 04.07.2018, справа № 1215/6523/13-к, провадження № 13-28сво18 про відмову від відступу від правової позиції та постанова ВП ВС від 05.12.2018 р., справа № 301/2178/13-к., провадження № 13-57кс18 щодо наявності виключної правової проблеми), і в кримінально-правовій науці немає одностайного підходу і надалі.

Натомість, аргументи Великої Палати Верховного Суду зводяться до того, що Касаційний кримінальний суд не вказав: 1) в чому суть виключної правової проблеми, 2) як це вплине на розвиток права та формування єдиної правозастосовної практики, і 3) свого ставлення до правової позиції Верховного Суду України, яку навів як аргумент. І це все лише стверджується. Хоча постає питання: а чи є це завданням Касаційного кримінального суду і чи він зобов'язаний в ухвалах усе це вказувати? Адже Кримінальний процесуальний кодекс не містить відповідних.

Щодо використання різних видів аргументів та їх релевантності, то в ухвалах Великої Палати про повернення справ для розгляду експерти оцінили їх як повністю релевантні у такій кількості: кодексів України – 7, законів України – 9, рішень Європейського суду з прав людини – 3, рішень Верховного Суду – 1, рішень Верховного Суду України – 1, нижчих судових інстанцій – 4; як частково релевантні у такій кількості: кодексів України – 7, законів України – 4, підзаконних нормативних актів – 1, Конвенції 1950 – 1, рішень Європейського суду з прав людини – 1; як нерелевантні – жоден із різновидів аргументів.

Також експертами оцінені ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав виключної правової проблеми. Так, в цілому із 43 таких ухвал експертами оцінені як повністю аргументовані – 20 ухвал, як частково аргументовані – 19 ухвал, як недостатньо аргументовані – 4 ухвали. За різновидами касаційних судів такі ухвали розподілені таким чином: повністю аргументовані – 1 ухвала Касаційного адміністративного суду, 10 ухвал Касаційного господарського суду, 9 ухвал Касаційного цивільного суду; частково аргументовані – 1 ухвала Касаційного адміністративного суду, 8 ухвал Касаційного господарського суду, 3 ухвали Касаційного кримінального суду, 7 ухвал Касаційного цивільного суду; як недостатньо аргументовані – 1 ухвала Касаційного кримінального суду, 3 ухвали Касаційного цивільного суду.

Часткова аргументованість ухвал касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати, *на думку експертів*, проявилась у тому, що в ухвалах Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд ВП ВС не завжди розкривається суть виключної правової проблеми. Зокрема,

ухвали містять опис обставин, встановлених судом, та відповідне правове регулювання, але виключна правова проблема чітко не визначена. Зокрема, йдеться про ухвалу від 21 серпня 2018 року та ухвалу від 26 вересня 2018 року.

Наприклад, на час вирішення питання про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду, Касаційному цивільному суду було відомо про неможливість вирішення справи у контексті правової проблеми, що декларувалась як виключна, з огляду на фактичні обставини справи. Крім цього, Касаційний цивільний суд не застосував релевантні норми матеріального права, які б засвідчили відсутність виключної правової проблеми у цій конкретній справі (№ 537/3876/16-ц).

Ухвала про передачу справи на розгляд ВП ВС від 25 квітня 2018 року, хоча і містить посилання на Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод та практику ЄСПЛ, але не розкриває суті конкретної правової проблеми, при цьому відсутні посилання на законодавче регулювання спірних правовідносин та на практику ВСУ.

Ухвала про передачу від 13 червня 2018 року, також є частково аргументованою, оскільки з неї незрозуміло, в чому полягає виключна правова проблема. Посилання в ухвалі містяться лише на законодавчі норми, але відсутній їх належний аналіз і виокремлення виключної правової проблеми.

Вкрай мало чітких, ясних і переконливих доводів у необхідності прийняття цього рішення. Так, в ухвалі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 6 березня 2018 р. (справа № 243/6674/17-к, провадження № 51-499км17) не сформульовано суті виключної правової проблеми. Не зрозуміло, чи слід вважати нею недотримання слідчими суддями вимог кримінально-процесуального закону шляхом виходу за межі своєї компетенції, чи така проблема полягає у суперечливості апеляційної та касаційної практики, чи в обох причинах загалом. Також не обґрунтовано, чому це кримінальне провадження має розглядати Велика Палата Верховного Суду, а не об'єднана палата Касаційного кримінального суду. Понад те, колегія суддів чітко не висловилася з приводу підтримки чи не підтримки правової позиції Верховного Суду України, викладеної у постанові від 12 жовтня 2017 р.

Недостатня аргументованість ухвал касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати, *на думку експертів*, полягає у тому, що спостерігається реферативний виклад правової ситуації, що є предметом касаційного розгляду, без формулювання власної правової позиції, а відтак доводів щодо необхідності розгляду кримінального провадження Великою Палатою Верховного Суду.

Для прикладу, колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду в ухвалі від 6 березня 2018 р. (справа № 237/1459/17, провадження № 51-959км18) нагадала, що Верховний Суд України у постанові від 12 жовтня 2017 р. №5-142кс(15)17 зазначив, що у разі постановлення слідчим суддею ухвали, що не передбачена кримінально-процесуальними нормами, до яких відсилають положення ч. 3 ст. 309 КПК України, суд апеляційної інстанції не вправі відмовити у перевірці її законності, посиляючись на приписи ч. 4 ст. 399 КПК України. Право на апеляційне оскарження такого судового рішення підлягає забезпеченню на підставі п. 17 ч. 1 ст. 7 та ч. 1 ст. 24 КПК України, які його гарантують. Натомість у постанові колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 15 лютого 2018 р. № 51-448км17, викладено інший висновок про те, що ухвала слідчого судді про призначення позапланової документальної перевірки з питань дотримання вимог податкового, валютного та іншого законодавства не підлягає апеляційному оскарженню, оскільки цей вид ухвал не входить до переліку, передбаченого ч. 1 ст. 309 КПК України. З наведених правових позицій вбачається, що колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду фактично відступила від раніше

сформульованого висновку Верховного Суду України. Однак колегія суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду зайняла нейтральну позицію – ні підтримавши, ні критично оцінивши вищенаведені висновки. Понад те, з ухвали не зрозуміло, у чому саме полягає виключна правова проблема, про наявність якої стверджує колегія суддів, які її причини, чому відсутня єдність касаційної практики.

Так, в ухвалі Касаційного кримінального суду від 14 червня 2018 року у справі № 663/537/17, провадження № 51-2973км18 залишилось необґрунтованим, чому прийнято рішення передати це провадження до ВП ВС у зв'язку із наявністю виключної правової проблеми, а не лише щодо відступу від правової позиції касаційного суду. *На думку експертів*, розглядувана проблема не містить ознак виключної правової проблеми.

Окрім того, наявність виключної правової проблеми констатована лише на підставі відсутності єдності у правозастосовній практиці та існуванні різних позицій науковців – членів Науково-консультативної ради при ВС щодо вирішення відповідного питання (що зайняло третину обсягу ухвали).

В ухвалі Касаційного кримінального суду від 17 липня 2018 року в справі № 569/6812/15-к, провадження № 51-2358км18 не зовсім зрозуміла аргументація (на що вказує і ВП ВС). Суд чітко свою позицію не доводить і при цьому вказує, що існують принаймні два різні підходи у правозастосуванні до вирішення цього питання (не підкріплює це твердження прикладами рішень судів): формальний лише за вартісним показником і ширший. І щодо другого підходу суд зазначає, що постає проблема, як обчислити розмір шкоди, а в якості аргументів використовує лише посилання на КК, положення з постанови ВСУ, клопотання прокурора.

Щодо частоти використання різних видів аргументів та їх релевантності в ухвалях касаційних судів про передачу справ на розгляд Великої Палати, то експерти визначили та оцінили їх таким чином: *як повністю релевантні* – Конституції України – 4, кодексів України – 21, законів України – 29; підзаконних нормативних актів – 4, Конвенції 1950 р. – 6, інших міжнародних договорів – 1; рішень Конституційного Суду України – 1, рішень Європейського суду з прав людини – 8, рішень Верховного Суду – 6, рішень Верховного Суду України – 18, нижчих судових інстанцій – 6; доктринальних аргументів – 4, соціальних позаюридичних аргументів – 1; інших – 1; *як частково релевантні* у такій кількості: Конституції України – 2, кодексів України – 8, законів України – 20, підзаконних нормативних актів – 3, Конвенції 1950 р. – 4, рішень Європейського суду з прав людини – 9, рішень Верховного Суду – 1, рішень Верховного Суду України – 5, нижчих судових інстанцій – 3; *як нерелевантні* – законів України – 2, Конвенції 1950 р. – 1, рішень Європейського суду з прав людини – 2, рішень Верховного Суду України – 1, нижчих судових інстанцій – 1.

Часткова релевантність різних видів аргументів в ухвалях касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справ на розгляд Великої Палати, *на думку експертів*, проявилась у тому, що в ухвалі колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 6 березня 2018 р. (справа № 237/1459/17, провадження № 51-959км18) як засоби мотивації використані: 1) норми кримінально-процесуального права України, які не передбачають винесення слідчим суддею ухвали про дозвіл на проведення позапланових перевірок; 2) аналіз судової статистики, що дало змогу стверджувати про поширеність випадків ухвалення слідчими суддями рішень про дозвіл на проведення позапланових перевірок; 3) вивчення практики судів апеляційної інстанції, коли одні судді-доповідачі відкривають апеляційне провадження за скаргою, а інші – відмовляють у цьому, на підставі чого констатовано її суперечливість; 4) дослідження практики касаційного суду, з якої випливає, що

касаційна інстанція в одних випадках залишає ухвалу про відмову у відкритті апеляційного провадження без змін, а в інших – скасовує її з поверненням у попередню стадію кримінального провадження, що не сприяє єдності судової практики; 5) положення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., з якої випливає, що позапланові перевірки можуть потенційно призвести до її порушення; 6) правові позиції Європейського суду з прав людини, з яких випливає, що надаючи дозвіл на проведення позапланової перевірки, слідчий суддя діє не як судовий орган, що запобігає можливим порушенням з боку органів розслідування, а як орган розслідування, оскільки фактично ініціює цю перевірку, надаючи слідчому або прокурору повноваження, яких вони за законом не наділені; 7) положення Конституції України, що окреслюють межі втручання держави у права і свободи особи; 8) ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що визначають повноваження Верховного Суду у системі судоустрою України; 9) рішення Європейського суду з прав людини, у яких висловлені правові позиції з приводу повноважень вищого судового органу тлумачити закон, приймати рішення, які прямо не передбачені законом. Останні три засоби не є релевантними, адже не стосуються правової ситуації, що є предметом касаційного розгляду.

В ухвалі про передачу справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду касаційний суд посилається на практику Європейського суду з прав людини, що має опосередковане значення для вирішення справи (№ 537/3876/16-ц).

Велика Палата Верховного Суду повинна чітко визначитися із природою, критеріями наявності виключної правової проблеми, критеріями розмежування ситуацій, коли має місце виключна правова проблема, а коли – відступ від правової позиції Верховного Суду України чи різних структурних підрозділів Верховного Суду і ознайомити зі своєю позицією інші структурні підрозділи Верховного Суду.

Велика Палата Верховного Суду повинна виробити єдиний підхід і довести його до відома касаційних судів у складі Верховного Суду щодо кількісних та якісних критеріїв достатності мотивування ухвал про передачу справ на розгляд Великої Палати Верховного Суду, для того, щоб справи, які насправді містять виключну правову проблему не повертались виключно у зв'язку з недостатньою вмотивованістю ухвал касаційних судів. Або не повертати справи суто із формальних підстав (недостатня аргументованість), а розглядати предметно (чи наявна виключна правова проблема, чи ні).

Як Велика Палата Верховного Суду, так і касаційні суди у складі Верховного Суду в ході аргументування своїх рішень не завжди дотримуються правил формальної логіки щодо правильного обґрунтування позиції, зокрема: здійснюється підміна понять, одразу доводяться дві тези, використовуються як аргументи твердження, істинність яких також потребує доведення, чи які не пов'язані із тезою, що доводиться, тощо.

Касаційний цивільний суд у складі Верховного Суду не завжди окреслює виключну правову проблему, її суть. Це впливає на аргументованість ухвали про повернення, оскільки ВП ВС в цій ухвалі повинна проаналізувати аргументи щодо існування виключної правової проблеми. Цих аргументів може не бути, або бути недостатньо.

Касаційний цивільний суд не завжди наводить приклади неоднакового застосування певних матеріальних норм судами. Відтак немає різної судової практики, тому немає потреби формувати єдину правозастосовну практику. Касаційний цивільний суд інколи не знає, яку норму права застосувати, і це подає як виключну правову проблему (йдеться про можливу колізію або конкуренцію норм).

Велика Палата ВС, в свою чергу, залежна від висновків та аргументів КЦС, які повинна аналізувати.

3.2. АРГУМЕНТОВАНІСТЬ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ З ПІДСТАВ ВІДСТУПУ ВІД ПРАВОВОГО ВИСНОВКУ

Для оцінки аргументованості рішень Верховного Суду з підстав відступу від правового висновку потребують методологічного обґрунтування умови та природи відступу від правового висновку.

Результати узагальнення експертного оцінювання аргументованості рішень Верховного Суду з підстав відступу від правового висновку наведені у **Додатку 9** та описані нижче.

Так, із 36 постанов Великої Палати Верховного Суду щодо відступу від правового висновку 31 постанова оцінена експертами як повністю аргументована, 5 – як частково аргументована та жодна – як недостатньо аргументована. При цьому залежно від різновиду юрисдикції, в порядку якої розглядалися справи, повністю аргументованими оцінені: 3 постанови, що прийняті в порядку адміністративної юрисдикції, 14 постанов – в порядку господарської юрисдикції, 1 постанова – в порядку кримінальної юрисдикції, 13 постанов, прийнятих в порядку цивільної юрисдикції; частково аргументованими оцінені: 2 постанови – в порядку адміністративної юрисдикції, 1 постанова – в порядку господарської юрисдикції, 2 постанови – в порядку цивільної юрисдикції.

Часткова аргументованість постанов Великої Палати Верховного Суду, на думку експертів, проявляється у справі № 905/1926/16, у якій Велика Палата Верховного Суду слушно навела аргументи, що особа невірною обрала спосіб захисту. Однак, за результатами вирішення справи закрила провадження у справі. Перелік підстав для закриття провадження у справі чітко визначений Господарським процесуальним кодексом України. Процесуальним наслідком невірною обрання особою способу захисту є відмова у задоволенні позовних вимог.

Так, у постанові ВП ВС від 18 квітня 2018 року, справа № 569/1111/16-к, провадження № 13-14к18 взагалі не обґрунтувала, чому необхідно прийняти до розгляду і відступити від правової позиції ВСУ. Аргументація ВП ВС свого правового висновку коротка і недосконала, оскільки відбулася підміна понять на самому початку і така лягла в основу всієї аргументації. В інструментарії обґрунтування переважають теоретичні розмірковування; при цьому, відсутні посилання на будь-які однозначно істинні аргументи. На початку аргументації робиться узагальнений висновок, який в подальшому використовується як аргумент, однак, який сам не є доведеними і істинність якого викликає сумніви. Замість наведення аргументів на користь правового висновку і обґрунтування його істинності, суд, моделюючи різні схожі ситуації, дає (без наведення аргументів) рекомендації судам як їх оцінювати за зразком, як це робилося у постановах Пленуму ВСУ. Для переконливості власної позиції, варто також було окремо зупинитись на спростуванні тієї правової позиції ВСУ, від якої відбувся відступ. Однак, цього здійснено не було.

Експерти також визначили різновиди аргументів, що використовувались Великою Палатою Верховного Суду у наведених вище постановах, та їх релевантність (доречність, необхідний зв'язок із обставинами справи).

Так, у постановах Великої Палати щодо відступу від правового висновку частоту використання різних видів аргументів експерти оцінили як *повністю релевантні* у такій кількості: Конституції України – 8, кодексів України – 35, законів України – 42, підзаконних нормативних актів – 11, Конвенції 1950 р. – 7, інших міжнародних договорів – 3, рішень Конституційного Суду України – 3, рішень Європейського суду з

прав людини – 7, рішень Верховного Суду – 3, рішень Верховного Суду України – 25, нижчих судових інстанцій – 2, доктринальних аргументів – 1, соціальних позаюридичних аргументів – жодного, інших – 1; як *частково релевантні* у такій кількості: Конституції України – 1, кодексів України – 4, законів України – 1, підзаконних нормативних актів – 1, Конвенції 1950 р. – 2, рішень Європейського суду з прав людини – 1, рішень Верховного Суду – 1, рішень Верховного Суду України – 1.

Часткова релевантність різних видів аргументів у постановах Великої Палати Верховного Суду, *на думку експертів*, проявилась у тому, що у постанові ВП ВС від 31.10.2018 року (справа № 577/2576/17) використання статей Конституції України є доцільним та необхідним, якщо не лише цитуються відповідні статті, а й наведено аргументи, яким чином конституційні засади мають значення для розгляду саме цієї конкретної справи. Статті 19, 22, 46 Конституції України (у зазначеній постанові ВП ВС) вважаємо частково релевантними, оскільки не прослідковується хід аргументів та їх взаємозв'язок. Розуміння пересічним громадянином, на що саме вказує ВП ВС, видається ускладненим.

У постанові ВП ВС від 18 квітня 2018 року справа № 569/1111/16-к, провадження № 13-14кс18 здійснюється посилання на ст. 162 КК України як на ключовий аргумент власної позиції, при тому, що вона не стосується обставин розглядуваної справи, оскільки в даній справі мало місце проникнення у магазин, а ст. 162 КК України охороняє недоторканість житла чи іншого володіння особи. І далі в ході аргументації ВП ВС проводить аналіз понять «житло» та «приміщення» і обґрунтовує, що незаконність проникнення у приміщення у ч. 3 ст. 187 КК України, хоча прямо і не вказана, але презюмується з огляду на ст. 162 КК України.

Щодо ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду щодо відступу від правового висновку, то з із 16 ухвал експертами оцінені як повністю аргументовані – 12 ухвал, як частково аргументовані – 3 ухвали, як недостатньо аргументована – 1 ухвала. За різновидами юрисдикції такі ухвали розподіляються таким чином: повністю аргументовані – 1 ухвала, що прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 9 ухвал – в порядку господарської юрисдикції; 2 ухвали – в порядку цивільної юрисдикції; частково аргументовані – 1 ухвала, що прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 1 – в порядку кримінальної юрисдикції, 1 – в порядку цивільної юрисдикції; недостатньо аргументована – 1 ухвала, що прийнята в порядку кримінальної юрисдикції.

Недостатня аргументованість ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду, на думку експертів, проявилась у тому, що в ухвалі ВП ВС від 4 липня 2018 року, справа № 1215/6523/13-к, провадження № 13-28сво18 відмовила суто з формальних підстав і змістовно не розглядала. Варто би було все-таки, вказати, що попередня правова позиція є правильною, а тому не потрібно від неї відступати. Зрештою, проблема справді є: і ККС тричі звертався до ВП ВС з цього питання і два рази ВП ВС з формальних підстав відмовила, а третій раз – встановили наявність ВПП; і в кримінально-правовій науці це питання і надалі неоднозначно вирішується.

Аргументація відмови відсутня і зводиться до того, що правова позиція ККС не сформульована і не аргументовано необхідність відступу від попередньої. Хоча і відмінна правова позиція була сформульована, і доктринальна аргументація була наведена, що було підтверджено самою ВП ВС в ухвалі про прийняття до розгляду цього кримінального провадження. А відтак, ані правова позиція ККС не спростовувалась, ані його аргументи.

З ухвали ВП ВС про відмову випливає, що ККС повинен чітко сформулювати відмінну правову позицію. Однак, постає запитання: чи справді це є завданням ККС, чи останній лише повинен обґрунтувати необхідність відступу від попередньої правової позиції?

Щодо використання різних видів аргументів та їх релевантності, то в ухвалях Великої Палати про повернення справи для розгляду експерти оцінили їх як повністю релевантні у такій кількості: кодексів України – 16, законів України – 4, Конвенції 1950 р. – 2, рішень Європейського суду з прав людини – 1, рішень Верховного Суду – 5, рішень Верховного Суду України – 8; як частково релевантні у такій кількості: кодексів України – 2; як нерелевантні – жоден із різновидів аргументів.

Також експертами оцінені ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав відступу від правового висновку. Так, в цілому із 52 таких ухвал експертами оцінені як повністю аргументовані – 28 ухвал, як частково аргументовані – 24 ухвали, як недостатньо аргументовані – жодна ухвала. За різновидами касаційних судів такі ухвали розподілені таким чином: повністю аргументовані – 3 ухвали Касаційного адміністративного суду, 8 ухвал Касаційного господарського суду, 3 ухвали Касаційного кримінального суду, 14 ухвал Касаційного цивільного суду; частково аргументовані – 4 ухвали Касаційного адміністративного суду, 16 ухвал Касаційного господарського суду, 4 ухвал Касаційного цивільного суду; як недостатньо аргументована – жодна ухвала касаційних судів.

Часткова аргументованість ухвал касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати, *на думку експертів*, проявилась у тому, що у деяких рішеннях наведено недостатньо переконливих доводів для обґрунтування наявності підстави прийняття цього рішення. Приміром, в ухвалі від 2 квітня 2018 р. (провадження № 51-3680ск18) колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду зайняла протилежну позицію ніж та, що висловлена у постанові Верховного Суду України від 11 лютого 2016 р. № 5-331кц15. Однак у цій ухвалі не спростовані аргументи, наведені у вищевказаній постанові Верховного Суду України, а саме: 1) КПК України не містить переліку судових рішень, які перешкоджають подальшому провадженню у справі; 2) інститут амністії не належить до кола питань, що регулюються нормами розділу VIII КПК України «Виконання судових рішень», і за своїм правовим змістом виходить за межі питань, що вирішуються за його правилами; 3) ч. 5 ст. 539 КПК України за редакційною формою викладення надає правової визначеності перегляду в апеляційному порядку (щодо можливості оскарження) і зовсім не торкається сфери касації – вона не містить ані прямої, ані непрямої заборони щодо перегляду судових рішень про амністію у касаційному порядку.

Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду недостатньо аргументував необхідність відступу від правового висновку Великої Палати Верховного Суду у постанові від 16.05.2018 р. у справі № 911/4111/16, при цьому, зазначає посилання на Конституцію України, Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, практику Європейського суду з прав людини, низку законів та підзаконних нормативно-правових актів. Однак, ці посилання не перебувають у зв'язку із аргументацією необхідності відступу від правового висновку.

Також Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду, обґрунтовуючи необхідність відступу від правового висновку і вказуючи слушні доводи такої необхідності, не враховує зміну законодавства станом на момент розгляду справи Верховним Судом (справа № 916/2081/17).

В ухвалі про передачу справи на розгляд ВП ВС у справі № 577/2576/17, з огляду на необхідність відступу від правового висновку ВСУ вказується правовий висновок, від

якого треба відступити наведено, однак подібність правовідносин презюмується, а адресат повинен сам визначати подібність.

Щодо частоти використання різних видів аргументів та їх релевантності в ухвалах касаційних судів про передачу справ на розгляд Великої Палати з підстав необхідності відступу від правового висновку, то експерти визначили та оцінили їх таким чином: як *повністю релевантні* – Конституції України – 8, кодексів України – 30, законів України – 26; підзаконних нормативних актів – 7, Конвенції 1950 р. – 7, інших міжнародних договорів – 1; рішень Конституційного Суду України – 3, рішень Європейського суду з прав людини – 11, рішень Верховного Суду – 2, рішень Верховного Суду України – 23, нижчих судових інстанцій – 4; доктринальних аргументів – 1, соціальних позаюрідичних аргументів – 1; інших – 1; як *частково релевантні* у такій кількості: Конституції України – 3, кодексів України – 19, законів України – 12, підзаконних нормативних актів – 3, Конвенції 1950 р. – 4, рішень Конституційного Суду України – 2, рішень Європейського суду з прав людини – 6, рішень Верховного Суду – 6, рішень Верховного Суду України – 12.

Часткова релевантність різних видів аргументів в ухвалах касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати, *на думку експертів*, проявилась у тому, що у мотивувальній частині окремих судових рішень поряд з належними засобами аргументації використовуються тези, що не мають відношення до правової ситуації, що розглядається судом касаційної інстанції.

Так, в ухвалі колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 5 липня 2018 р. (справа № 751/7557/15-к, провадження № 51-3758км18) використані такі засоби аргументації: 1) норми КПК України; 2) ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод; 3) положення Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затвердженої Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції від 16 листопада 2012 р.; 4) постанова Верховного Суду України від 16.03.2017 р. у справі №5-364к16, у якій зазначено, що невідкриття матеріалів сторонами одна одній в порядку статті 290 КПК України після закінчення досудового розслідування є окремою підставою для визнання таких матеріалів недопустимими доказами; 5) рішення Конституційного Суду України № 12рп/2011 від 20 жовтня 2011 р., у якому вказано, що визнаватися допустимими і використовуватися як докази в кримінальній справі можуть тільки фактичні дані, одержані відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства; 6) рішення Європейського суду з прав людини від 24 листопада 2000 р. у справі «Дактарас проти Литви», у якому стверджується, що допустимість доказів є справою національних судів, а також рішення Європейського суду з прав людини від 26 березня 1996 р. у справі «Доорсон проти Нідерландів», в якому йдеться про те, що право на відкриття відповідних доказів не є абсолютним правом.

З наведених засобів повністю релевантними правовій ситуації, що була предметом касаційного розгляду є норми КПК України та положення Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. Натомість частково релевантними є рішення Верховного Суду України, Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, оскільки у них сформульовані правові позиції з приводу питань, які лише опосередковано пов'язані зі справою, що розглядається. Своєю чергою, нерелевантним засобом мотивації належить визнати посилення на ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, адже у ній відсутні норми, що мають хоча б якийсь зв'язок з аналізованою правовою ситуацією.

Необхідно, щоб ВП ВС розробила і довела до відома інших структурних частин ВС критерії того, коли 1) може поставати питання про необхідність відступу від правової позиції, а коли – щодо вирішення виключної правової проблеми; 2) в яких саме випадках може виникати потреба у відступі від правового висновку і такий відступ є можливим, щоб не порушувалась сталість судової практики.

Вважаємо, що ВП ВС повинна чітко визначитися і довести до відома касаційних судів ВС, що саме повинно бути вказано в ухвалах останніх про передачу справи на розгляд ВП ВС щодо відступу від правового висновку, щоб справді у тих випадках, які вимагають відступу від попередніх правових висновків, не відбувалося повернення справи суто з формальних підстав, а саме через недостатню аргументованість касаційним судом необхідності відступу. При цьому, думаємо, що не може бути завданням касаційного суду формулювання в ухвалі власного правового висновку на заміну попереднього, а лише обґрунтування необхідності відступу від попереднього, оскільки формулювання правового висновку на заміну попереднього є компетенцією ВП ВС. Окрім того, не зрозуміло, яке рішення має прийняти ВП ВС у випадку, коли касаційний суд обґрунтує необхідність відступу від попереднього правового висновку, з чим ВП ВС погодиться, але сформує свій новий правовий висновок, з яким ВП ВС не погодиться.

Із попереднього випливає, що ВП ВС повинна підходити до аналізу та вирішення поставленої в ухвалі касаційного суду проблеми на предмет необхідності відступу від правового висновку не за формальними, а за змістовними параметрами, зокрема, вказувати, що попередній правовий висновок є правильним і немає підстав для відступу від нього.

Вважаємо, що причиною відступу від попереднього правового висновку не може бути лише наявність у ВП ВС іншого підходу щодо вирішення певної проблеми, а недосконалість попереднього правового висновку, його застарілість тощо. А тому, у своєму рішенні ВП ВС доцільно не лише аргументувати власну позицію, правильність нового правового висновку, а й спростувати попередній, вказавши на його недоліки.

При аргументуванні прийнятого рішення доцільно дотримуватися правил формальної логіки, зокрема, не допускати підміни понять, використовувати як аргументи лише істинні судження, наводити необхідну кількість аргументів для переконливості позиції тощо.

3. ДОСТУПНІСТЬ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Іншим важливим критерієм оцінки якості рішень Верховного Суду була їх доступність. Оцінка доступності як визначення способу їх викладу в цілому – простого, чіткого, зрозумілого для сприйняття та викладу правового висновку (правової позиції). Ці параметри доступності оцінювалися за трирівневою шкалою – повністю доступне, частково доступне, недоступне.

3.1. ДОСТУПНІСТЬ РІШЕНЬ З ПІДСТАВ ВИКЛЮЧНОЇ ПРАВОВОЇ ПРОБЛЕМИ

Результати узагальнення експертного оцінювання доступності рішень Верховного Суду з підстав виключної правової проблеми наведені у **Додатку 8** та описані нижче.

Так, із 20 (19) постанов Великої Палати Верховного Суду щодо виключної правової проблеми 15 оцінені експертами як повністю доступні, 4 як частково доступні та жодна – як недоступна. При цьому залежно від різновиду юрисдикції, в порядку якої розглядалися справи, повністю доступними оцінені: 1 постанова, що прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 8 постанов – в порядку господарської юрисдикції, 2

постанови – в порядку кримінальної юрисдикції, 4 постанови – в порядку цивільної юрисдикції; частково доступними оцінені: 1 постанова, що прийнята в порядку господарської юрисдикції, 1 постанова – в порядку кримінальної юрисдикції, 2 постанови – в порядку цивільної юрисдикції.

Щодо ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду щодо виключної правової проблеми, то з із 24 (23) ухвал експертами оцінені як повністю доступними – 12 ухвал, як частково доступні – 12 ухвал, як недоступна – жодна. За різновидами юрисдикції такі ухвали розподіляються таким чином: повністю доступні – 9 ухвал, прийнятих в порядку адміністративної юрисдикції, 1 ухвала – в порядку кримінальної юрисдикції, 2 ухвали – в порядку цивільної юрисдикції; частково доступні – 1 ухвала, прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 11 – в порядку цивільної юрисдикції; недоступними – жодна ухвала.

Також експертами оцінені ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав виключної правової проблеми. Так, в цілому із 43 таких ухвал експертами оцінені як повністю доступні – 23 ухвали, як частково доступні – 20 ухвал, як недоступні – жодна ухвала. За різновидами касаційних судів такі ухвали розподілені таким чином: повністю доступні – 1 ухвала Касаційного адміністративного суду, 16 ухвал Касаційного господарського суду, 1 ухвала Касаційного кримінального суду, 5 ухвал Касаційного цивільного суду; частково доступними – 1 ухвала Касаційного адміністративного суду, 8 ухвал Касаційного господарського суду, 3 ухвали – касаційного кримінального суду, 14 ухвал – Касаційного цивільного суду; як недоступними – жодна ухвала.

3.2. ДОСТУПНІСТЬ РІШЕНЬ З ПІДСТАВ ВІДСТУПУ ВІД ПРАВОВОГО ВИСНОВКУ

Результати узагальнення експертного оцінювання доступності рішень Верховного Суду з підстав необхідності відступу від правового висновку наведені у **Додатку 9** та описані нижче.

Так, із 36 постанов Великої Палати Верховного Суду щодо відступу від правового висновку 33 оцінені експертами як повністю доступні, 3 як частково доступні та жодна – як недоступна. При цьому залежно від різновиду юрисдикції, в порядку якої розглядались справи, повністю доступними оцінені: 3 постанови, що прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 15 постанов – в порядку господарської юрисдикції, 1 постанова – в порядку кримінальної юрисдикції, 1 постанова – в порядку цивільної юрисдикції; частково доступними оцінені: 2 постанови, що прийняті в порядку адміністративної юрисдикції, 1 постанова – в порядку цивільної юрисдикції.

Часткова доступність постанов Великої Палати Верховного Суду, *на думку експертів*, полягає зокрема у тому, що в них можуть міститись два взаємовиключні рішення, що, в свою чергу, не сприяє однозначному розумінню змісту ухвал. Так, ухвала колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 2 квітня 2018 р. (провадження № 51-3680ск18) характеризується використанням чітких мовних зворотів і засобів. Утім вона містить внутрішні суперечності, оскільки колегія суддів, відмовивши у відкритті касаційного провадження, одночасно прийняла рішення про передачу кримінальної справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду.

Щодо ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду щодо відступу від правового висновку, то із 15 ухвал експертами оцінені як повністю доступні – 13 ухвал, як частково доступні – 2 ухвали, як недоступні – жодна. За різновидами юрисдикції такі ухвали розподіляються таким чином: повністю доступні – 2 ухвал, що прийняті в порядку адміністративної юрисдикції, 9 ухвал – в порядку господарської

юрисдикції, 1 ухвала – в порядку кримінальної юрисдикції, 2 ухвали – в порядку цивільної юрисдикції; частково доступні – 1 ухвала, прийнята в порядку кримінальної юрисдикції, 1 ухвала – в порядку цивільної юрисдикції; недоступними – жодна ухвала.

Також експертами оцінені ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав відступу від правового висновку. Так, в цілому із 52 таких ухвал експертами оцінені як повністю доступні – 44 ухвали, як частково доступні – 8 ухвал, як недоступні – жодна ухвала. За різновидами касаційних судів такі ухвали розподілені таким чином: повністю доступні – 3 ухвали Касаційного адміністративного суду, 24 ухвали Касаційного господарського суду, 3 ухвали Касаційного кримінального суду, 14 ухвал Касаційного цивільного суду; частково доступні – 4 ухвали Касаційного адміністративного суду, 4 ухвали – Касаційного цивільного суду; як недоступні – жодна ухвала.

4. СТРУКТУРОВАНІСТЬ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Значимим критерієм оцінки рішень Верховного Суду була їх структурованість (рубрикованість) – як організаційно-документальне оформлення тексту судового рішення за допомогою виокремлення самостійних рубрик та їх нумерації. Структурованість визначалась за трирівневою шкалою – повністю структуроване, частково структуроване, неструктуроване. Повністю структуроване рішення – рішення, в якому виокремлені відповідні рубрики та пронумеровані абзаци судових рішень. Частково структуроване – рішення, в якому виокремлені відповідні рубрики, але без нумерації його абзацив. Неструктуроване – рішення, в якому відсутня рубрикація та нумерація абзацив судових рішень.

Результати узагальнення експертного визначення структурованості (рубрикованості) рішень Верховного Суду з підстав виключної правової проблеми наведені у **Додатку 8** та описані нижче.

Так, із 19 постанов Великої Палати Верховного Суду щодо виключної правової проблеми 17 оцінені експертами як повністю структуровані, 2 – як частково структуровані, та жодна – як неструктурована. При цьому залежно від різновиду юрисдикції, в порядку якої розглядалися справи, як повністю структуровані оцінено: 1 постанову, що прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 10 постанов – в порядку господарської юрисдикції, 2 постанови – в порядку кримінальної юрисдикції, 4 постанови – в порядку цивільної юрисдикції; як частково структуровані оцінено: 2 постанови, що прийняті в порядку цивільної юрисдикції.

Щодо ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду щодо виключної правової проблеми, то з із 24 (23) ухвал експертами оцінені як повністю структуровані – 2 ухвали, як частково структуровані – 12 ухвал, як неструктуровані – 10 ухвал. За різновидами юрисдикції такі ухвали розподіляються таким чином: повністю структуровані – 2 ухвали, що прийняті в порядку цивільної юрисдикції; частково структуровані – 1 ухвала, прийнята в порядку кримінальної юрисдикції, 11 – в порядку цивільної юрисдикції; неструктуровані – 1 ухвала, прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 10 – в порядку господарської юрисдикції.

Також експертами оцінені ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав виключної правової проблеми. Так, в цілому із 43 таких ухвал експертами оцінені як повністю структуровані – 6 ухвал, як частково структуровані – 19 ухвал, як неструктуровані – 15 ухвал. За різновидами касаційних судів такі ухвали розподілені таким чином: повністю структуровані – 1 ухвала Касаційного адміністративного суду, 5 ухвал Касаційного цивільного суду;

частково структуровані – 2 ухвали Касаційного господарського суду, 3 ухвали – касаційного кримінального суду, 14 ухвал – Касаційного цивільного суду; як неструктуровані – 14 ухвал Касаційного господарського суду, 1 ухвала – Касаційного кримінального суду.

Результати узагальнення експертного оцінювання структурованості (рубрикованості) рішень Верховного Суду з підстав необхідності відступу від правового висновку наведені у **Додатку 9** та описані нижче.

Так, із 36 постанов Великої Палати Верховного Суду щодо відступу від правового висновку 21 постанову оцінено експертами як повністю структуровані, 13 – як частково структуровані, та 3 – як неструктуровані. При цьому залежно від різновиду юрисдикції, в порядку якої розглядалися справи, як повністю структуровані оцінені: 13 постанов, що прийняті в порядку господарської юрисдикції, 1 постанова – в порядку кримінальної юрисдикції, 7 постанова – в порядку цивільної юрисдикції; як частково структуровані оцінені: 2 постанови, що прийняті в порядку адміністративної юрисдикції, 2 постанови – в порядку господарської юрисдикції; 9 постанов – в порядку цивільної юрисдикції; як неструктуровані – 3 постанови, що прийняті в порядку адміністративної юрисдикції.

Щодо ухвал Великої Палати Верховного Суду про повернення справ для розгляду щодо відступу від правового висновку, то із 15 ухвал експертами оцінені як повністю структуровані – 1 ухвала, як частково структуровані – 4 ухвали, як неструктуровані – 11 ухвал. За різновидами юрисдикції такі ухвали розподіляються таким чином: повністю структуровані – 1 ухвала, прийнята в порядку цивільної юрисдикції; частково структуровані – 1 ухвала, прийнята в порядку адміністративної юрисдикції, 1 ухвала, прийнята в порядку кримінальної юрисдикції, 2 ухвали, прийняті в порядку цивільної юрисдикції; неструктуровані – 1 ухвала, прийнята в порядку адміністративної юрисдикції; 9 ухвал – в порядку господарської юрисдикції, 1 ухвала – в порядку кримінальної юрисдикції.

Також експертами оцінені ухвали касаційних судів у складі Верховного Суду про передачу справ на розгляд Великої Палати з підстав відступу від правового висновку. Так, в цілому із 52 таких ухвал експертами оцінені як повністю структуровані – 3 ухвали, як частково структуровані – 19 ухвал, як неструктуровані – 30 ухвал. За різновидами касаційних судів такі ухвали розподілені таким чином: повністю структуровані – 3 ухвали Касаційного цивільного суду; частково структуровані – 2 ухвали Касаційного адміністративного суду, 2 ухвали Касаційного кримінального суду, 15 ухвал Касаційного цивільного суду; як неструктуровані – 5 ухвал Касаційного адміністративного суду, 24 ухвали Касаційного господарського суду, 1 ухвала Касаційного кримінального суду.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. На Верховний Суд як на найвищий суд в системі судоустрою України покладено основне завдання – забезпечувати сталість та єдність судової практики. Верховний Суд функціонує відповідно до нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та прийнятих у нових редакціях процесуальних кодексів. У них передбачено механізм забезпечення прецедентної практики Верховного Суду (рішень, що мають загальне значення для судової практики).

Складовими цього механізму є: засоби формування практики Верховного Суду; засоби забезпечення єдності практики самого Верховного Суду; засоби розвитку практики Верховного Суду; засоби доступності прецедентної практики Верховного Суду. Оцінка ефективності діяльності та якості практики Верховного Суду повинна здійснюватись за цими параметрами.

2. Верховний Суд з початку своєї діяльності завантажений надмірно великою кількістю судових справ. Значна частина з них перейшла від Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів. Також на розгляд Верховного Суду надійшла велика кількість нових справ. Це значною мірою впливає на ефективність діяльності та якість практики Верховного Суду.

3. Велика Палата Верховного Суду повинна розглядати та вирішувати справи, рішення в яких можуть мати загальне значення для судової практики і тим самим сприяти єдності та розвитку судової практики.

Однак частка рішень Великої Палати Верховного Суду, в яких розглядаються та вирішуються загальні для судової практики питання, є досить низькою. Так, з 970 повних постанов Великої Палати Верховного Суду лише 66 постанов (6,8 %) є такими, що можуть мати загальне значення для судової практики (з них 20 постанов (2,1 %) з підстав виключної правової проблеми, 36 постанов (3,7 %) з підстав відступу від правового висновку, 10 постанов (1 %) із комплексними правовими питаннями).

4. Розвантаження діяльності Великої Палати за рахунок усунення типових, нескладних, повторюваних справ, вирішення яких не притаманне для Великої Палати Верховного Суду, та зосередження роботи Великої Палати Верховного Суду саме над розглядом та вирішенням складних, проблемних справ покращить роботу Верховного Суду. Удосконалить діяльність Верховного Суду також і створення додаткових фільтраційних механізмів у процесуальному законодавстві – скасування безумовності передачі на розгляд Великої Палати з підстав розмежування юрисдикцій, позбавлення Великої Палати функції апеляційної інстанції в окремих категоріях адміністративних справ та ін.

5. У процесуальному законодавстві передбачені підстави передачі справи на розгляд Великої Палати Верховного Суду, які мають загальне значення для судової практики.

Такі підстави сформульовані за допомогою відносно визначених (оціночних) понять – «виключна правова проблема, вирішення якої необхідне для єдності судової практики та розвитку права» та «відступ від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах».

Велика Палата мала б конкретизувати та формалізувати у своїй практиці ці поняття. Однак у рішеннях Великої Палати критерії та конкретизовані ознаки цих понять є недостатньо однозначними та такими, що можуть сприяти одноманітному їх застосуванню.

Формування у конкретних справах більш точних та повних критеріїв та ознак понять «виключна правова проблема» та «відступ від висновку щодо застосування норм права у подібних правовідносинах» сприятиме покращенню діяльності Верховного Суду.

6. Аргументованість рішень Верховного Суду у справах, що можуть мати загальне значення для судової практики, має важливе значення для забезпечення довіри суспільства до судової влади. В цілому рішення Верховного Суду, які мають загальне значення для судової практики, є достатньо повно аргументованими. Так, із 66 постанов Великої Палати Верховного Суду 51 (78%) постановова, з них 13 (20%) (ВПП), 31 (47 %) (ВВ), 7 (11%) (КПП), оцінена як повністю аргументована; і лише 15 (22%) постанов, з них 7 (11 %) (ВПП), 5 (7%) (ВВ), 3 (4%) (КПП), оцінені як частково аргументовані. Жодна постановова Великої Палати Верховного Суду не оцінена як неаргументована.

7. Для підвищення аргументованості рішень касаційних судів в ухвалах про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав виключної правової проблеми доцільно послідовно обґрунтовувати: 1) наявність правового дефекту (колізії, конкуренції, прогалини тощо); 2) такий правовий дефект має виявлятися у зв'язку із фактичними

обставинами справи, яка розглядається; 3) такий правовий дефект має або вже призводити або може потенційно призвести до різнобою судової практики – прийняття різних рішень в подібних судових справах; 4) такий різнобій судової практики має проявлятися у різних судових рішеннях різних юрисдикцій (касаційних судів різних юрисдикцій та нижчих судових інстанцій різних юрисдикцій); 5) відсутність правового висновку Великої Палати (Верховного Суду України) щодо вирішення цієї виключної правової проблеми.

Таким чином в повній мірі буде обґрунтоване положення про те, що формування правового висновку Великою Палатою дозволить або вже подолати різнобій судової практики або запобігти йому у майбутньому, і тим самим сприяти забезпеченню єдності судової практики та розвитку права (правового регулювання).

8. Велика Палата Верховного Суду може повернути справу на розгляд касаційним судам з підстав відсутності виключної правової проблеми за таких умов: 1) відсутність правового дефекту (колізії, конкуренції, прогалини); 2) хоч і виявлений у судовій справі правовий дефект (колізія, конкуренція, прогалина), але він не має зв'язку із фактичними обставинами справи, яка розглядається; 3) хоч і виявлений у судовій справі правовий дефект (колізія, конкуренція, прогалина), що має зв'язок із фактичними обставинами справи, яка розглядається, однак ще не призводить і не може потенційно призвести до різнобою судової практики – прийняття різних рішень в подібних судових справах; 4) хоч і виявлений у судовій справі правовий дефект (колізія, конкуренція, прогалина), що має зв'язок із фактичними обставинами справи, яка розглядається, що призводить або може потенційно призвести до різнобою судової практики – прийняття різних рішень в подібних судових справах, однак цей різнобій є між рішеннями судів не різної, а однієї юрисдикції; 5) хоч і виявлений у судовій справі правовий дефект (колізія, конкуренція, прогалина), що має зв'язок із фактичними обставинами справи, яка розглядається, що призводить або може потенційно призвести до різнобою судової практики – прийняття різних рішень в подібних судових справах різної юрисдикції, однак щодо такої виключної правової проблеми вже наявний правовий висновок Великої Палати (Верховного Суду України) (і немає доцільності та необхідності від нього відступати).

Таким чином Велика Палата в повній мірі обґрунтує положення про те, що відсутня виключна правова проблема, вирішення якої сприятиме забезпеченню єдності судової практики та розвитку права (правового регулювання).

9. Для досягнення повної міри аргументованості рішень касаційних судів в ухвалах про передачу справи на розгляд Великої Палати з підстав відступу від правового висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах доцільно послідовно обґрунтовувати: 1) наявність подібності правовідносин (фактичних обставин) у судовій справі, що розглядається із правовідносинами (фактичними обставинами) судової справи, у якій вже наявний правовий висновок; 2) такий правовий висновок повинен бути застосовний до правовідносин (фактичних обставин) у справі, що розглядається; 3) такий правовий висновок потребує зміни, оскільки є або помилковим (суперечить приписам законодавства, є неточним, незрозумілим, неоднозначним, суперечливим) або таким, що не відповідає сучасним змінам суспільних відносин (сучасним реаліям); 4) такий зміст нового правового висновку в більшій мірі є необхідним для забезпечення розвитку права, аніж для забезпечення єдності судової практики у судових справах із подібними правовідносинами, що вже розглянуті (інтерес у динамічному розвитку правовідносин настільки переважає інтерес у стабільності правовідносин, що попередній правовий висновок необхідно змінити).

10. Велика Палата Верховного Суду може повернути справу на розгляд касаційним судам з підстав відсутності необхідності відступу від правового висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах за таких умов: 1) відсутність подібності правовідносин (фактичних обставин) у судовій справі, що розглядається із правовідносинами (фактичними обставинами) судової справи, у якій вже наявний правовий висновок; 2) хоч і наявна подібність правовідносин (фактичних обставин) судової справи, що розглядається із правовідносинами (фактичними обставинами) судової справи, однак правовий висновок не застосовний до правовідносин (фактичних обставин) у справі, що розглядається; 3) хоч і наявна подібність правовідносин (фактичних обставин) судової справи, що розглядається із правовідносинами (фактичними обставинами) судової справи, правовий висновок у якій застосовний до правовідносин (фактичних обставин), однак такий правовий висновок не потребує зміни, оскільки не є ані помилковим (відповідає приписам законодавства, є точним, зрозумілим, однозначним, узгодженим) ані таким, що не відповідає сучасним змінам суспільних відносин (сучасним реаліям); 4) хоч і наявна подібність правовідносин (фактичних обставин) судової справи, що розглядається із правовідносинами (фактичними обставинами) судової справи, правовий висновок у якій застосовний до правовідносин (фактичних обставин), та потребує зміни, оскільки є або помилковим або таким, що не відповідає сучасним змінам суспільних відносин (сучасним реаліям), однак новий правовий висновок в меншій мірі є необхідним для забезпечення розвитку права, аніж для забезпечення єдності судової практики у судових справах із подібними правовідносинами, що вже розглянуті (інтерес у динамічному розвитку правовідносин не переважає інтерес у стабільності правовідносин, що попередній правовий висновок необхідно змінити).

11. Забезпечення єдності судової практики у межах самого Верховного Суду також забезпечується через механізм передачі справ на розгляд структурних підрозділів касаційних судів у складі Верховного Суду – палат та об'єднаних палат. Результати аналізу функціонування цього механізму свідчать про те, що більш активне його використання призведе до розвантаженості Великої Палати Верховного Суду.

12. В цілому рівень аргументованості рішень Верховного Суду є достатньо високим, однак в окремих випадках доцільно удосконалити рівень аргументованості.

У тих справах, рішення в яких можуть мати загальне значення для судової практики, переважно постають такі проблеми, які не мають свого розв'язання лише у приписах чинного законодавства та інших юридичних джерел, і потребують обґрунтування за допомогою доктринальних засобів та врахування соціальних (поза юридичних) аргументів.

У рішеннях Верховного Суду переважно використовуються такі різновиди аргументів, як акти законодавства, міжнародні договори, акти судової влади. Лише в поодиноких випадках Верховний Суд використовує доктринальні та соціальні позаюридичні аргументи.

Використання в більшій мірі доктринальних та соціальних позаюридичних аргументів дозволить покращити рівень аргументованості рішень Верховного Суду.

13. Рубрикованість (структурованість) рішень Верховного Суду за допомогою організаційно-документальних засобів групування тексту у значній мірі сприяє доступності практики Верховного Суду. Однак значна частка рішень Верховного Суду залишається нерубрикованою. При цьому серед рішень Верховного Суду, які є рубрикованими, спостерігається різнобій, зокрема використовуються різні найменування рубрик, різна нумерація.

Для покращення доступності рішень Верховного Суду доцільно було б сформувати стандарт рубрикованості рішень Верховного Суду, в якому уніфікувати як найменування їх структурних частин, так і їх нумерацію.

Додатки

Додаток 1. Бланк форми експертного аналізу судового рішення Верховного Суду			
Номер судового рішення та гіперпосилання:			
Підстава передачі справи		Виключна правова проблема / Відступ від правового висновку	
Різновид рішення Верховного Суду		Постанова Великої Палати Верховного Суду / Ухвала Великої Палати про повернення справи для розгляду / Ухвала касаційного суду про передачу справи на розгляд Великої Палати	
Критерій оцінки		Аргументованість	
<i>Рівень оцінки</i>		<i>повністю</i>	<i>частково</i> <i>недостатньо</i>
Критерій оцінки		Релевантність аргументів	
<i>Рівень оцінки</i>		<i>повністю</i>	<i>частково</i> <i>недостатньо</i>
1. Законодавство України			
1.1.	Конституція України		
1.2.	Кодекси України		
1.3.	Закони України		
1.4.	підзаконні нормативно-правові акти		
2. Міжнародні договори України			
2.1.	Конвенція 1950		
2.2.	Інші міжнародні договори		
3. Судові рішення			
3.1.	Конституційного Суду України		
3.2.	Європейського Суду з прав людини		
3.3.	Нового Верховного Суду		
3.4.	Попереднього Верховного Суду України		
3.5.	Нижчих судових інстанцій		
<i>Доктринальні</i>			
<i>Соціальні</i>			
<i>Інші</i>			
Критерій оцінки		Доступність	
<i>Рівень оцінки</i>		<i>Повністю</i>	<i>Частково</i> <i>Недостатньо</i>
Критерій оцінки		Рубрикованість	
<i>Рівень оцінки</i>		<i>Повністю</i>	<i>Частково</i> <i>Недостатньо</i>

Додаток 2. Кількісний аналіз відібраних рішень Верховного Суду за різновидами судочинства			
	Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати Верховного Суду про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
адміністративне	6	3	9
господарське	35	18	43
кримінальне	4	3	7
цивільне	21	16	37

Додаток 3. Кількісний аналіз відібраних рішень Верховного Суду залежно від підстав передачі справи на розгляд Великої Палати				
<i>підстава передачі справи на розгляд Великої Палати</i>	виключна правова проблема	відступ від правового висновку	комплексні правові питання	розмежування юрисдикції
Велика палата Верховного Суду				
Постанови	20	36	10	568
Ухвали про повернення справи для розгляду	24	16	-	-
Касаційний адміністративний суд Верховного Суду				
Ухвали про передачу справи на розгляд Великої Палати	2	7	-	-
Касаційний господарський суд Верховного Суду				
Ухвали про передачу справи на розгляд Великої Палати	19	24	3	-
Касаційний кримінальний суд Верховного Суду				
Ухвали про передачу справи на розгляд Великої Палати	4	3	1	-
Касаційний цивільний суд Верховного Суду				
Ухвали про передачу справи на розгляд Великої Палати	19	18	6	-

**Додаток 4. Відібрані для аналізу рішення Верховного Суду
з підстави виключної правової проблеми**

Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
Адміністративна юрисдикція		
75296557 у справі 826/1476/15	73054732 у справі 826/19939/16	72449297 у справі 826/19939/16 71938611 у справі 826/1476/15
Господарська юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
74809461 у справі 910/1238/17 74809461 у справі 910/1238/17 75004257 у справі 18/1544/10 75004222 у справі 910/23967/16 74963900 у справі 905/1552/16 75068891 у справі 916/3727/15 77197566 у справі 911/2666/15 76860058 у справі 909/968/16 76381567 у справі 5023/4388/12 76536465 у справі 904/5857/17 77393454 у справі 927/395/13 77607634 у справі 5028/16/2/2012	74551644 у справі 922/2598/16 74838882 у справі 904/1237/17 76207290 у справі 903/563/14 76207287 у справі 910/6814/17 76128885 у справі 910/3896/17 76166662 у справі 910/15504/17 76167840 у справі 910/2589/17 76166814 у справі 917/950/14 76615046 у справі 910/4014/16	73081428 у справі 910/1238/17 73081428 у справі 910/1238/17 74025283 у справі 922/2598/16 74570786 у справі 904/1237/17 73533021 у справі 910/23967/16 73761533 у справі 905/1552/16 73761365 у справі 916/3727/15 75850204 у справі 903/563/14 76025869 у справі 910/6814/17 75454464 у справі 910/3896/17 75368821 у справі 910/15504/17 75326461 у справі 910/2589/17 75582840 у справі 917/950/14 76493058 у справі 910/4014/16 73938517 у справі 911/2666/15 73334806 у справі 909/968/16 73353143 у справі 5023/4388/12 73354235 у справі 904/5857/17 74991006 у справі 927/395/13 75025659 у справі 5028/16/2/2012

Кримінальна юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
74475959 у справі 243/6674/17 74475877 у справі 237/1459/17 76207318 у справі 663/537/17	76207256 у справі 569/6812/15-к	72670536 у справі 243/6674/17-к 72700916 у справі 237/1459/17 75447938 у справі 569/6812/15-к 74777572 у справі 663/537/17
Цивільна юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
74537186 у справі 750/8676/15-ц 74506060 у справі 320/8269/15-ц 75287005 у справі 372/2180/15-ц 75287282 у справі 310/11534/13-ц 75970118 у справі 711/10205/16-ц 78977587 у справі 753/22010/14-ц	73054801 у справі 357/16594/15-ц 73565781 у справі 760/463/16-ц 74630452 у справі 759/16206/14-ц 74506027 у справі 638/11484/17 74809478 у справі 556/2020/15-ц 74842643 у справі 381/4703/15-ц 74699893 у справі 654/761/15-ц 75042965 у справі 537/3876/16-ц 75287008 у справі 556/1262/15-ц 75266000 у справі 520/5338/14-ц 75287194 у справі 711/10205/16-ц 76972509 у справі 405/4776/15-ц 77507379 у справі 490/219/17-ц 77507469 у справі 757/172/16-ц	72348887 у справі 357/16594/15-ц 73189574 у справі 760/463/16-ц 72151009 у справі 759/16206/14-ц 72489340 у справі 750/8676/15-ц 72670216 у справі 320/8269/15 72489547 у справі 372/2180/15ц 73896626 у справі 638/11484/17 73903126 у справі 556/2020/15-ц 74158268 у справі 381/4703/15-ц 74342387 у справі 654/761/15-ц 74630263 у справі 537/3876/16-ц 73770497 у справі 556/1262/15-ц 74536804 у справі 520/5338/14-ц 74895383 у справі 711/10205/16-ц 73335565 у справі 310/11534/13-ц 74895383 у справі 711/10205/16-ц 76128734 у справі 405/4776/15-ц 77068136 у справі 490/219/17 78011299 у справі 643/18466/15-ц 73902421 у справі 753/22010/14-ц

**Додаток 5. Відібрані для аналізу рішення Верховного Суду
з підстави відступу від правового висновку**

Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
Адміністративна юрисдикція		
71938666 у справі 569/7153/15-а 74135341 у справі 492/446/15-а 73902180 у справі 826/7122/15 73902179 у справі 820/8219/15 76139225 у справі 800/162/14 73869494 у справі 805/1794/14 74645809 у справі 577/2576/17	72243517 у справі 569/7153/15-а 76912488у справі800/162/14	76596910 у справі 492/446/15-а 76673345 у справі 826/7122/15 76673337у справі 820/8219/15 77848771 у справі 805/1794/14 77654163 у справі 577/2576/17
Господарська юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
72178062 у справі 922/1353/16 73533309 у справі 925/382/17 72491848 у справі 925/1165/14 72972366 у справі 911/4249/16 71773345 у справі 910/10156/17 73249351 у справі 910/21409/16 73249496 у справі 905/1739/17 72763326 у справі 915/955/15 72763496 у справі 902/492/17 74645689 у справі 914/1462/17 74649092 у справі 909/425/17 74570802 у справі 916/2081/17 73761435 у справі 910/9072/17 73003025 у справі 914/707/17 73441764 у справі 910/7449/17 72692826 у справі 916/1979/13 74781100 у справі 910/10797/17 74781052 у справі910/23799/16 73278018 у справі904/5743/16 73968615 у справі910/2603/17 74064298 у справі 906/493/16	72525461 у справі 922/1353/16 73565800 у справі 910/21409/16 74022121 у справі 925/382/17 74842658 у справі 914/1462/17 74809486 у справі909/425/17 74809414у справі 916/2081/17 75265964 у справі 910/10797/17 75265944 у справі 910/23799/16 76441984у справі 911/4061/16	73896751 у справі 925/1165/14 73438211 у справі 911/4249/16 73627931 у справі 910/10156/17 74506122 у справі 923/466/17 74506127 у справі915/955/15 74218793 у справі 902/492/17 75265948 у справі 910/9072/17 75186598 у справі 914/707/17 74838785 у справі 910/7449/17 77521253 у справі 916/1979/13 75241959 у справі 904/5743/16 75215619 у справі 910/2603/17 78977571 у справі 906/493/16 76596894 у справі 905/1926/16 78112035 у справі 914/3217/16

75476498 у справі 911/4061/16 74882771 у справі 905/1926/16 74720871 у справі 914/3217/16		
Кримінальна юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
73189767 у справі 51-3680ск18 72460343 у справі 569/1111/16-к 74120971 у справі 215/6523/13-к	73469582 75186621 у справі 215/6523/13-к	73532589 у справі 569/1111/16-к
Цивільна юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
71693556 у справі 357/3258/16 71897210 у справі 444/9519/12 71639515 у справі 761/24881/16-ц 71919616 у справі 760/14438/15 71828862 у справі 235/3619/15ц 72074022 у справі 522/407/15 72150962 у справі 200/11343/14-ц 71826027 у справі 572/1762/15 71828851 у справі 686/21962/15-ц 74309758 у справі 380/63/16-ц 73219601 у справі 408/8040/12 74188303 у справі 712/10623/17 74598720 у справі 243/3505/16-ц 76672996 у справі 159/778/17 76673108 у справі 556/109/15-ц 72641653 у справі 487/3335/13-ц 75042651 у справі 753/12729/15-ц 75099518 у справі 402/428/16-ц	72150984 у справі 357/3258/16-ц 76887728 у справі 159/778/17 77286389 у справі 556/109/15-ц	74838904 у справі 444/9519/12 73054749 у справі 761/24881/16-ц 73438185 у справі 760/14438/15-ц 73500804 у справі 2/235/1971/15 73469649 у справі 522/407/15-ц 74963810 у справі 200/11343/14ц 75296544 у справі 572/1762/15-ц 74838873 у справі 686/21962/15-ц 75286972 у справі 380/63/16-ц 75287333 у справі 408/8040/12 75266002 у справі 712/10623/17 76812061 у справі 243/3505/16-ц 76945464 у справі 487/3335/13-ц 77696631 у справі 753/12729/15-ц 77361954 у справі 402/428/16-ц

Додаток 6. Відібрані рішення Верховного Суду з комплексних правових питань		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
Адміністративна юрисдикція		
-	-	-
Господарська юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
73727760 у справі 910/8132/17 73598967 у справі 904/2796/17 77720890 у справі 921/107/15-г/16	-	72092768 у справі 910/8132/17 72072775 у справі 904/2796/17 73600978 у справі 921/107/15-г/16
Кримінальна юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
76947335 у справі 23/6472/14-к	-	74838889 у справі 523/6472/14-к
Цивільна юрисдикція		
Постанови Великої Палати за результатами розгляду та вирішення справи	Ухвали Великої Палати про повернення справи для розгляду	Ухвали касаційних судів про передачу справи на розгляд Великої Палати
73532500 у справі 594/376/17-ц 74064865 у справі 1519/2-787/11 75296543 у справі 755/18006/15-ц 75296546 у справі 761/12665/14-ц 75296538 у справі 653/1096/16-ц 77720972 у справі 202/4494/16-ц	-	72269173 у справі 594/376/17-ц 72073925 у справі 1519/2-787/11 73565311 у справі 755/18006/15-ц 73157084 у справі 761/12665/14-ц 73500656 у справі 653/1096/16-ц 74926912 у справі 202/4494/16-ц

Додаток 7. Кількісний показники справ, переданих на розгляд структурних підрозділів Верховного Суду з підстав відступу від правових висновків				
	Палати		Об'єднані палати	
	Ухвали про передачу на розгляд	Постанови за результатами розгляду	Ухвали про передачу на розгляд	Постанови за результатами розгляду
Касаційний адміністративний суд	14	12	5	4
Касаційний господарський суд	14	10	12	11
Касаційний кримінальний суд	-	-	4	4
Касаційний цивільний суд	4	3	10	7

Додаток 8.		Узагальнені дані результатів експертної оцінки рішень Верховного Суду з питань виключної правової проблеми за різновидами юрисдикцій								
8.1. Різновид юрисдикції		Адміністративна юрисдикція								
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду		Виключна правова проблема								
Різновид рішення ВС		Постанови Великої Палати (1)			Ухвали ВП ВС про повернення (1)			Ухвали КАС про передачу (2)		
Критерій оцінки		Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість		
Рівень оцінки		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
		1				1		1	1	
Критерій оцінки		Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів		
Рівень оцінки		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України									
1.2.	Кодекси України	2				1		3		
1.3.	Закони України	2			1	1		2		
1.4.	підзаконні НПА	1								
<i>2. Міжнародні договори України</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
2.1.	Конвенція 1950								1	
2.2.	Інші міжнародні договори									
<i>3. Судові рішення</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
3.1.	КСУ									
3.2.	ЄСПЛ									1
3.3.	Нового Верховного Суду	3								
3.4.	Попереднього ВСУ							4		1
3.5.	Нижчих судових інстанцій									
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>4. Доктринальні</i>		1								
<i>5. Соціальні</i>								1		
<i>6. Інші</i>										
Критерій оцінки		Доступність правової позиції			Доступність судового рішення			Доступність судового рішення		
Рівень		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
показник		1				1		1	1	
Критерій оцінки		Рубрикованість			Рубрикованість			Рубрикованість		
Рівень		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
Показник		1					1	1		1

8.2. Різновид юрисдикції		Господарська юрисдикція								
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду		Виключна правова проблема								
Різновид рішення Верховного Суду		Постанови Великої Палати (10)			Ухвали Великої Палати про повернення (9)			Ухвали Касаційного господарського суду про передачу (19 (-1 відсутня))		
Критерій оцінки		Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість		
Рівень		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
		7	3		4	4	1	10	8	
Критерій оцінки		Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів		
<i>Рівень оцінки</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України	2	2					3	1	
1.2.	Кодекси України	15	6		6	6		16	8	
1.3.	Закони України	9	5		5	3		17	12	
1.4.	підзаконні НПА	4	1			1		4	3	
<i>Міжнародні договори України</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
2.1.	Конвенція 1950	1								
2.2.	Інші міжнародні договори							1		
<i>Судові рішення</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
3.1.	КСУ	2						1		
3.2.	ЄСПЛ	2			2			5	4	
3.3.	Нового Верховного Суду							2		
3.4.	Попереднього ВСУ							3		
3.5.	Нижчих судових інстанцій		1		3			1	1	
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>Доктринальні</i>					1			3		
<i>Соціальні</i>										
<i>Інші</i>										
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Доступність правової позиції</i>			<i>Доступність судового рішення</i>			<i>Доступність судового рішення</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>показник</i>		8 (-1)	1		9			16	2	
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>Показник</i>		10					9	2	2	14

8.3. Різновид юрисдикції		Кримінальна юрисдикція								
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду		Виключна правова проблема								
Різновид рішення Верховного Суду		Постанови Великої Палати (3)			Ухвали Великої Палати про повернення (1)			Ухвали Касаційного кримінального суду про передачу (4)		
Критерій оцінки		Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість		
Рівень		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
		1	2				1		3	1
Критерій оцінки		Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів		
<i>Рівень оцінки</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України	1						1		
1.2.	Кодекси України	1			1			2		
1.3.	Закони України	2	1					2	1	
1.4.	підзаконні НПА									
<i>Міжнародні договори України</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
2.1.	Конвенція 1950		1							
2.2.	Інші міжнародні договори									
<i>Судові рішення</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
3.1.	КСУ		1							
3.2.	ЄСПЛ		1						1	
3.3.	Нового Верховного Суду	1	1					2	1	
3.4.	Попереднього ВСУ	1	1					2	1	
3.5.	Нижчих судових інстанцій							1	1	
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>Доктринальні</i>		1						1		
<i>Соціальні</i>										
<i>Інші</i>								1		
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Доступність правової позиції</i>			<i>Доступність судового рішення</i>			<i>Доступність судового рішення</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>показник</i>		2	1		1			1	3	
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>показник</i>		2		1		1			3	1

8.4. Різновид юрисдикції		Цивільна юрисдикція								
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду		Виключна правова проблема								
Різновид рішення Верховного Суду		Постанови Великої Палати (6)			Ухвали Великої Палати про повернення (13)			Ухвали Касаційного цивільного суду про передачу (19)		
Критерій оцінки		Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість		
Рівень		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
		4	2		6	5	2	9	7	3
Критерій оцінки		Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів		
<i>Рівень оцінки</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України									
1.2.	Кодекси України									
1.3.	Закони України	4	2		3			7	7	2
1.4.	підзаконні НПА									
<i>Міжнародні договори України</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
2.1.	Конвенція 1950	2				1		6	3	1
2.2.	Інші міжнародні договори									
<i>Судові рішення</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
3.1.	КСУ									
3.2.	ЄСПЛ	3			1	1		3	4	1
3.3.	Нового Верховного Суду	1			1			2		
3.4.	Попереднього ВСУ	1			1			9	4	
3.5.	Нижчих судових інстанцій				1			4	1	1
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>Доктринальні</i>										
<i>Соціальні</i>		1								
<i>Інші</i>										
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Доступність правової позиції (правового висновку)</i>			<i>Доступність судового рішення</i>			<i>Доступність судового рішення</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>показник</i>		4	2		2	11		5	14	
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>Показник</i>		4	2		2	11		5	14	

Додаток 9.		Узагальнені дані результатів експертної оцінки рішень Верховного Суду з питань відступу від правових висновків за різновидами юрисдикцій								
9.1. Різновид юрисдикції		Адміністративна юрисдикція								
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду		Відступ від правового висновку								
Різновид рішення Верховного Суду		Постанови Великої Палати (5)			Ухвали Великої Палати про повернення (2)			Ухвали Касаційного адміністративного суду про передачу (7)		
Критерій оцінки		Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість		
Рівень		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
		3	2		1	1		3	4	
Критерій оцінки		Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів		
<i>Рівень оцінки</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України									
1.2.	Кодекси України	4	3		2	1		3	2	
1.3.	Закони України	6	1		1			8	2	
1.4.	підзаконні НПА	3	1					3		
<i>Міжнародні договори України</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
2.1.	Конвенція 1950	1	1		1				2	
2.2.	Інші міжнародні договори									
<i>Судові рішення</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
3.1.	КСУ									
3.2.	ЄСПЛ	1						2	3	
3.3.	Нового Верховного Суду	1								
3.4.	Попереднього ВСУ	1			1			1		
3.5.	Нижчих судових інстанцій									
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>Доктринальні</i>										
<i>Соціальні</i>										
<i>Інші</i>										
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Доступність правової позиції</i>			<i>Доступність судового рішення</i>			<i>Доступність судового рішення</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>показник</i>		3	2		2			3	4	
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо

<i>показник</i>		2	3		1	1		2	5	
9.2. Різновид юрисдикції	Господарська юрисдикція									
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду	Відступ від правового висновку									
Різновид рішення Верховного Суду	Постанови Великої Палати (15)			Ухвали Великої Палати про повернення (9)			Ухвали Касаційного господарського суду про передачу (24)			
Критерій оцінки	Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість			
Рівень	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	
	14	1		9			8	16		
Критерій оцінки	Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			
<i>Рівень оцінки</i>	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України	2	1				2	2		
1.2.	Кодекси України	17	1		11		13	17		
1.3.	Закони України	24			3		7	10		
1.4.	підзаконні НПА	4					2	2		
<i>Міжнародні договори України</i>										
2.1.	Конвенція 1950		1				1	1		
2.2.	Інші міжнародні договори	1								
<i>Судові рішення</i>										
3.1.	КСУ	2					2	3		
3.2.	ЄСПЛ	1	1				1	2		
3.3.	Нового Верховного Суду	2	1		5		2	6		
3.4.	Попереднього ВСУ	13	1		5		11	12		
3.5.	Нижчих судових інстанцій	1					1			
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>Доктринальні</i>										
<i>Соціальні</i>										
<i>Інші</i>										
		1								
<i>Критерій оцінки</i>	<i>Доступність правової позиції</i>			<i>Доступність судового рішення</i>			<i>Доступність судового рішення</i>			
<i>Рівень</i>	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	
<i>показник</i>	15			9			24			
<i>Критерій оцінки</i>	<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>			
<i>Рівень</i>	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	
<i>Показник</i>	13	2				9			24	

9.3. Різновид юрисдикції		Кримінальна юрисдикція								
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду		Відступ від правового висновку								
Різновид рішення Верховного Суду		Постанови Великої Палати (1)			Ухвали Великої Палати про повернення (2)			Ухвали Касаційного кримінального суду про передачу (3)		
Критерій оцінки		Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість		
Рівень		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
			1			1	1	3		
Критерій оцінки		Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів		
<i>Рівень оцінки</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України									
1.2.	Кодекси України	1			1			1		
1.3.	Закони України				1			2		
1.4.	підзаконні НПА									
<i>Міжнародні договори України</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
2.1.	Конвенція 1950									
2.2.	Інші міжнародні договори									
<i>Судові рішення</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
3.1.	КСУ									
3.2.	ЄСПЛ									
3.3.	Нового Верховного Суду									
3.4.	Попереднього ВСУ	1			2			3		
3.5.	Нижчих судових інстанцій							2		
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>Доктринальні</i>		1						1		
<i>Соціальні</i>										
<i>Інші</i>								1		
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Доступність правової позиції</i>			<i>Доступність судового рішення</i>			<i>Доступність судового рішення</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>показник</i>		1			1	1		3		
<i>Критерій оцінки</i>		<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>			<i>Рубрикованість</i>		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>Показник</i>		1				1	1		2	1

9.4. Різновид юрисдикції		Цивільна юрисдикція								
Підстава передачі на розгляд Великої Палати Верховного Суду		Відступ від правового висновку								
Різновид рішення Верховного Суду		Постанови Великої Палати (15)			Ухвали Великої Палати про повернення (3)			Ухвали Касаційного цивільного суду про передачу (18)		
Критерій оцінки		Аргументованість			Аргументованість			Аргументованість		
Рівень		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
		13	2		2	1		14	4	
Критерій оцінки		Релевантність аргументів			Релевантність аргументів			Релевантність аргументів		
<i>Рівень оцінки</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>1. Законодавство України</i>										
1.1.	Конституція України	6						6	1	
1.2.	Кодекси України	13			2	1		13		
1.3.	Закони України	12						11		
1.4.	підзаконні НПА	4						2	1	
<i>Міжнародні договори України</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
2.1.	Конвенція 1950	6			1			6	1	
2.2.	Інші міжнародні договори	2						1		
<i>Судові рішення</i>		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
3.1.	КСУ	1						1		
3.2.	ЄСПЛ	5	1		1			8	1	
3.3.	Нового Верховного Суду									
3.4.	Попереднього ВСУ	10						7		
3.5.	Нижчих судових інстанцій	1						1		
		Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо	Повністю	Частково	Недостатньо
<i>Доктринальні</i>										
<i>Соціальні</i>										
<i>Інші</i>										
Критерій оцінки		Доступність правової позиції (правового висновку)			Доступність судового рішення			Доступність судового рішення		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>показник</i>		14	1		2	1		14	4	
Критерій оцінки		Рубрикованість			Рубрикованість			Рубрикованість		
<i>Рівень</i>		повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо	повністю	частково	недостатньо
<i>Показник</i>		7	9		1	2		3	15	

